

Tumačenje poverenja

Percepcije o predstavljanju i učešću

Democracy for Development
Demokraci për zhvillim
Demokratija za razvoj

Tumačenje poverenja

Percepcije o predstavljanju i učešću

Priština, septembar 2013.

Autorsko pravo © 2013. Institut Demokratija za razvoj (D4D).

Sva prava zadržana. Izuzev za citiranje kratkih pasusa u svrhu kritike i revizije, nijedan deo ove publikacije ne može se umnožavati, čuvati u sistemu za kasnije preuzimanje ili prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim, mehaničkim, za fotokopiranje, beleženje ili drugo, bez prethodne dozvole instituta D4D.

Izveštaj priredili:

Leon Malazogu i Selatin Kllokoqi

Uz priloge:

Ideal Hoxha i Rezarta Delibashzade

Ovaj izveštaj izrađen je u sklopu projekta za izbornu reformu pod nazivom Casting a Vote, Not voting a Caste:For Truthful Representation in Kosovo, koji finansira Švajcarsko ministarstvo spoljnih poslova (FDFA). Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Instituta Demokratija za Razvoj (D4D).

Sadržaj

Pregled izveštaja, 4

Uvod, 6

Anketna metodologija i demografski podaci, 7

Demografski podaci, 7

Veroispovest, 9

Izvor informacija, 10

Veličina porodice, 11

Oblasti zabrinutosti, 12

Identitet, 14

I. Predstavljanje, 16

Da li parlament predstavlja odraz našeg društva?, 16

Članstvo, 18

Političke stranke, 22

II. Učešće, 25

Birački spisak, 25

Odziv, 26

Uticaj, 28

Kontakt sa predstavnicima, 31

III. Poverenje u izbore, 36

Značaj glasanja, 36

Pravičnost sprovođenja, 38

Poverenje u rezultate, 40

Prekršaji, 42

IV. Izborni sistem i ponašanje birača, 46

Stranka ili pojedinačni kandidati?, 46

Izbor pri glasanju, 49

Izbor stranke, 53

Efekat kampanje, 58

Izbor kandidata i vreme glasanja, 62

V. Očekivanja od rukovodstva, 64

Upšteno šta žele kosovski lideri?, 64

Šta građani Kosova misle o sadašnjim liderima?, 66

Zaključak, 74

Lisa Publikacija, 75

Zbirka: Izbori, 77

Pregled izveštaja

Dok pokunjeno koračamo ka demokratiji, bilo bi korisno da razmislimo i da vidimo da li idemo najboljim putem i pravom brzinom. Upravo iz tog razloga, osmislili smo besprekorno precizno anketu, kako bi mogla da postane redovno sredstvo za samoocenu i način da popravimo naš put ka republici. Rezultati proizašli iz ovog procesa razmišljanja nisu ohrabrujući ali predstavljaju polaznu osnovu za uporedbu koja će biti načinjena u budućnosti.

Većina građana Kosova ne vidi parlament kao odraz društva. Veliki broj ispitanika smatra da su nedovoljno predstavljeni i upravo zbog toga su se uzdržali od glasanja. Osim glasanja, građani Kosova manje su uključeni u članstvo građanskih grupa. Izuzev članstva u verskim grupacijama, svi drugi vidovi članstva su se umanjili, što je znak ozbiljnog demokratskog deficita i okruženja zrelog za agresivan izraz javnog učešća.

Izabrani zvaničnici prevashodno se sastaju sa stranačkim pristalicama. Neodlučni birači imaju tendenciju da se opredele tek na dan izbora, što je signal da postoji veliki broj ljutih birača. Birači su pokazali snažnu podršku za otvorene liste, u mnogo višoj stopi od njihove naklonjenosti prema kandidatima nad političkim strankama.

Odgovori pobijaju mit da je politička nauka na Kosovu statična što često obeshrabruje nove stranke. Samo polovina birača glasala je isto od 2007. do 2010. godine, što ukazuje na sve sem na stabilnu stranačku scenu kao što se tradicionalno verovalo. Petina je glasala drukčije a ostali su bili uzdržani.

Ohrabruje činjenica da dok porodice postaju sve manje i stiču veći nivo obrazovanja, građani Kosova postaju sve više alergični na prekršaje i menjaju svoje partije. Opozicione grupacije sve manje su antagonističke u odnosu na ne-

biralice, ali čak i najnemoćniji Kosovci nisu izgubili veru u moć glasa.

Uvod

Kosovom upravlja predstavnička demokratija a odnos građana prema njihovim izabranim predstavnicima nalazi se u samom jezgru demokratije. Dok se većina od nas bavi svojim svakodnevnim poslovima, za žaljenje je videti da se oni kojima smo poverili javnu kasu ne zalažu za naše interese. Upravo odatle izvire i naslov ovog izveštaja, “Tumačenje poverenja”, koje pokušavamo da izmerimo.

Mlada kosovska država često se upoređuje sa tek rođenom bebom, ali ovo uopšte nije tačno, kao što nisu tačna i njena zalaganja za demokratizaciju. Tranzicija je bila trnovita, sa čestim koracima unazad. Mlada kosovska demokratija zaista treba da se neguje kao novorođenče. Ovo podrazumeva beleženje ostvarenog napretka i postavljanje teških pitanja. Put unapred moguć je samo ukoliko iskreno ocenimo aktuelnu situaciju pošto je upravo to naša polazna tačka.

Naša namera nije bila da samo damo kratak pregled aktuelne situacije, već i da sagledamo celokupan trend. U našem pokušaju da shvatimo dinamiku izbornog ponašanja, većina pitanja u vezi sa demokratijom upoređena je sa različitim demografskim karakteristikama.

Prvi deo opisuje metodologiju sa par kratkih zapažanja o demografskoj slici. Materija ovog izveštaja organizovana je u pet tematskih poglavlja (i) Predstavljanje, (ii) Učešće, (iii) Poverenje u izbore, (iv) Izborni sistem i ponašanje birača i (v) Očekivanja od rukovodstva.

Anketna metodologija i demografski podaci

Ova anketa obuhvatila je 952 ispitanika a lična provera načinjena je sa 176 ispitanika. Samo nešto više od polovine ispitanika bili su muškarci (486 muškaraca koji su sačinjavali 50.5%), dok su 466 (49.5%) bile žene. Uzorak je bio slučajan i odražavao je različite starosne grupe, nivoe prihoda i nivoe obrazovanja. Podaci su procenjeni pre nego što su upotrebljeni za našu analizu. Istraživačke organizacije Index Kosova, BBSS Gallup International sprovele su terenski rad i obradu podataka.

Anketa zastupa odraslu populaciju (18+) navedenu u okviru uzorka. Izuzeci obuhvataju ljude u bolnicama, zatvorima, vojnim ustanovama i slično. Pošto ne postoje popisni podaci za Kosovo, pregled stanovništva po opštinama zasnovan je na broju registrovanih birača raščlanjenog po opštini. Anketna metoda podrazumevala je lični intervju 'u kući' ispitanika, sa višefaznim slučajnim uzorkom. Uzorak predstavlja domaćinstva na Kosovu. Margina greške uzorka na nivou zemlje iznosi: $\pm 2.5\%$ sa intervalom pouzdanosti od 95%.

Demografski podaci

Pre nego što se u izveštaju pristupi analizi predstavljanja i učešća, vredi istaći jedan broj demografskih trendova. D4D veruje da je bukvalno nemoguće da se ostvari pomak u demokratiji ako Kosovo ne postane unifikovano društvo koje osnažuje žene, i neguje raznolikost. U tom smislu, važno je shvatiti različite društvene podele i njihov splet u domenu upravljanja.

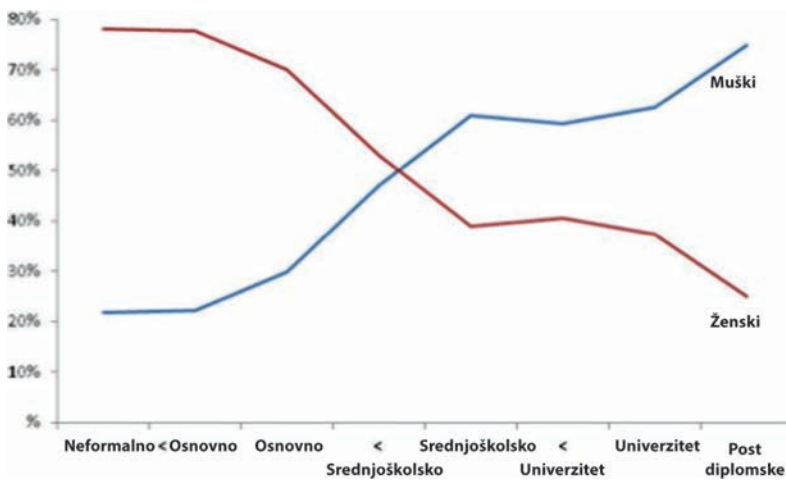
Jedan od glavnih pokazatelja društvenog razvoja jeste rodni razvoj i stopa u kojoj žene uspevaju da popune jaz u odnosu na muškarce. Kosovo će imati poteškoće da razvije i konsoliduje svoju demokratiju sve dok žene ne napreduju u

društvu i ne uspeju da poboljšaju svoje blagostanje.

	Pol ispitanika		
	Muški	Ženski	Ukupno
Radite?	48.7%	10.3%	29.1%
Domaćica?		58.4%	29.8%
Student ili pripravnik?	15.0%	13.6%	14.3%
Penzionisana/sa invaliditetom?	10.7%	4.1%	7.4%
Nezaposlen/a i u potrazi za poslom?	21.2%	10.3%	15.7%
Nezaposlena, ali ne u potrazi za poslom?	4.3%	3.3%	3.8%

Predstavljane i učešće su sredstva ravnopravnog razvoja i ispunjavaju se dobro sve većom ravnopravnošću. Jedan od faktora koji je preispitan tokom ankete jeste lično zanimanje. Skoro dve trećine žena na Kosovu su domaćice dok samo 10% istih radi. Ovaj strukturni izazov obično se sagledava iz razvojne perspektive, ali sputava ne samo razvoj već i demokratizaciju.

Obrazovanje (po pulu)

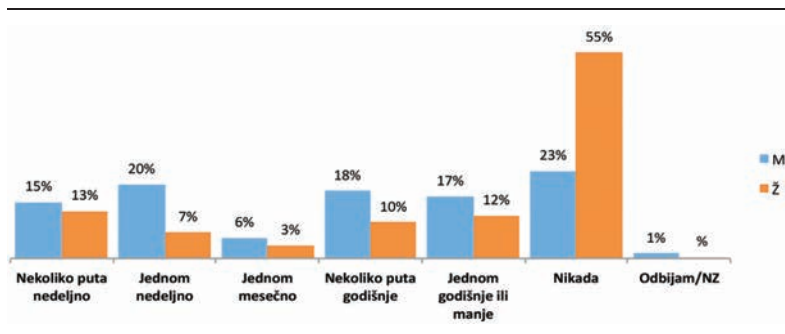
Zajednički pokazatelj sa kojima smo izvršili unakrsnu uporedbu rezultata bio je nivo obrazovanja. Postoji veći jaz između polova u nivou stečenog obrazovanja, koji dalje umanjuje sposobnost žena da izvrše uticaj na donošenje politika. Žene sačinjavaju skoro 80% građana Kosova bez formalnog obrazovanja i obratno, sačinjavaju samo jednu četvrtinu lica sa univerzitetskom spremnom.

Sa izuzetkom pola i obrazovanja, ovaj izveštaj sproveo je unakrsnu uporedbu rezultata po starosnom dobu, veličini porodice, prihodu, kao i manje učestale karakteristike kao što su verska služba ili veroispovest, izvori informacija.

Veroispovest

Skoro 40% Kosovaca nikada ne prisustvuje verskoj službi, dok oko 35% prisustvuje verskoj službi barem jednom mesečno. Žene nisu manje religiozne ali upražnjavaju veru ređe. Srazmera građana Kosova koji praktikuju veru nekoliko puta godišnje, odgovara srazmeri građana Kosova koji smatraju da su “umereni”. Srazmera Kosovaca koji nikada ne upražnjavaju veru dostiže skoro 40% (mnogo veća među ženama), što odgovara udelu Kosovaca koji sebe smatraju “liberalnim”. Mali delić Kosovaca smatra da su nevernici (1%) dok sličan broj vidi sebe kao fundamentaliste.

Upražnjavanje vere (po polu)

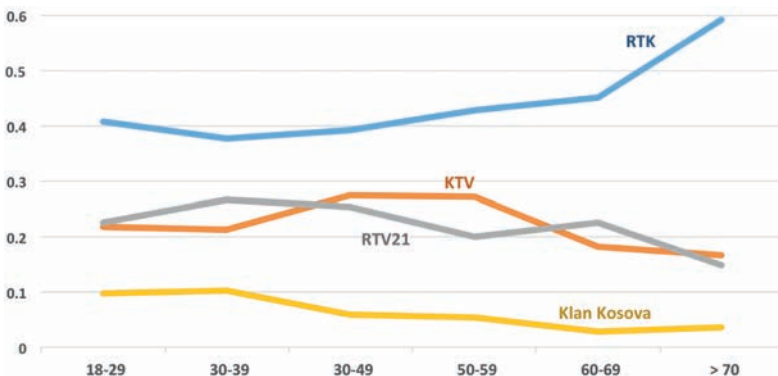

Izvor informacija

Značajan preduslov za funkcionalnu demokratiju jeste raznolikost izvora informacija. Većina građana Kosova navodi da se oslanjaju na dnevnu štampu, iako, imajući u vidu tiraž novina, ovo teško da je tačno. Gradske oblasti a posebno Priština, se po svemu sudeći manje oslanjaju na novine a više na internet i televiziju kako bi dobili informacije. Od različitih televizijskih kanala, naša anketa je istakla da se samo oko 41% oslanja na RTK za dobijanje informacija. RTK ne privlači pažnju ženske publike koja u nesrazmernoj meri više prati RTV 21.

TV stanice za informacije o aktuelnim pitanjima	
RTK	41.3%
RTV21	23.4%
KTV	22.4%
Klan Kosova	7.9%
Ostale	2.7%
Nijedna / Ne znam / Odbijam	2.7%

Jasna segmentacija na osnovu starosne dobi

Postoji takođe jasna segmentiranost tržišta u smislu starosnih grupa. RTK pridobija pažnju starijih dok je televizija KlanKosova više okrenuta ka mlađim starosnim grupama. KTV je više okrenut ka ljudima srednjeg doba dok

je televizija RTV21 okrenuta ka ženskom auditorijumu svih starosnih doba (30% ženskog auditorijuma u poređenju sa 16% muškaraca).

Veličina porodice

Jedan od demografskih faktora koji smo razmotrili jeste veličina porodice. Uzorak je bio reprezentativan i odražava broj građana Kosova koji žive u malim i u velikim porodicama. Većina ispitanika živi u porodicama sa od 5-6 članova, što je nasumično otkriveno našom anketom.

Najviše zabrinjavajuće oblasti (po veličini porodice)							
Članovi domaćinstva	1-2	3	4	5	6	7	> 8
Ispitanici (%)	9%	9%	15%	19%	18%	12%	17%
Ispitanici (br)	86	86	140	186	176	115	163
Obrazovanje	1.2%	2.3%	2.8%	7.0%	2.9%	0%	4.3%
Infrastruktura/putevi		3.5%	1.4%	1.1%	1.7%	2.6%	6%
Električna energija	1.2%	2.3%	5.7%	5.4%	4.0%	2.6%	7.4%
Smeće	5.8%	3.5%	7%	1.6%	6.9%	1.7%	1.8%

Postoje zabrinutosti koje su specifične za manje i veće porodice. Obrazovanje i električna energija zabrinjavaju veće porodice, verovatno usled znatnog troška obrazovanja velikog broja dece. Infrastruktura i odnošenje smeća problem su za manje porodice koje uglavnom žive u gradskim sredinama. Uopšteno, veličina porodice nije se pokazala odlučujućim faktorom i predstavili smo veoma mali broj unakrsnih uporedbi sa ovim pokazateljem.

Unakrsna uporedba rezultata po prihodu dolazi takođe do interesantnih rezultata. Pitanja kao što su ekonomija, infrastruktura i električna energija pogađaju Kosovce svih nivoa prihoda, dok drugi utiču na neke grupe prihoda na drugačiji način. Zdravstvo i prosveta nose ozbiljne pretnje po bogate dok je životna sredina nešto što zabrinjava srednju klasu. Nezaposlenost je glavno pitanje koje

preokupira siromašne, koji su takođe zabrinuti oko vode za piće i smeća.

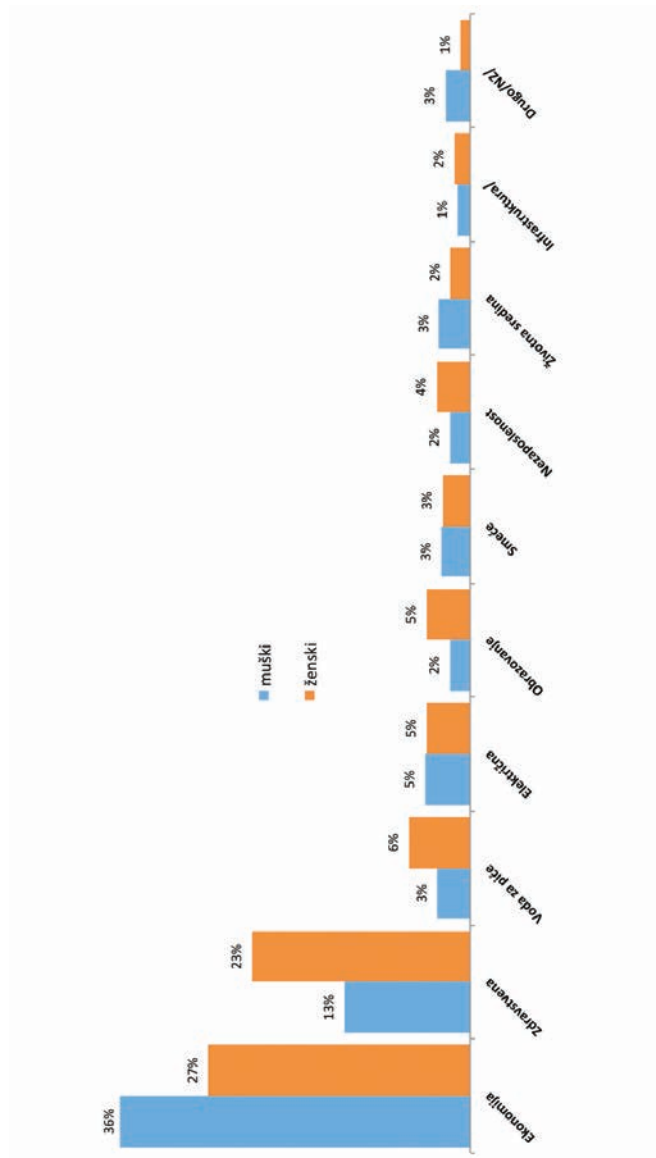
Oblasti zabrinutosti

Veoma je važno pratiti šta zabrinjava ljude pošto su to u suštini oblasti oko kojih se stvaraju prioriteti i koje služe kao izvor informacija za očekivanja koja lideri treba da ispune. Građane Kosova prvenstveno preokupira ekonomski razvoj. Više od jedne trećine muškaraca (i nešto manje od jedne trećine žena) veruje da je ekonomija najvažnije pitanje. Zdravstvena zaštita je drugo najrelevantnije pitanje ali mnogo više za žene (23%) nego za muškarce (13%). Voda za piće, nezaposlenost i obrazovanje slično su preraspodeljeni duž polova, dok su električna energija, odnošenje smeća i životna sredina pitanja koja preokupiraju Kosovce (pogledajte sledeću stranicu).

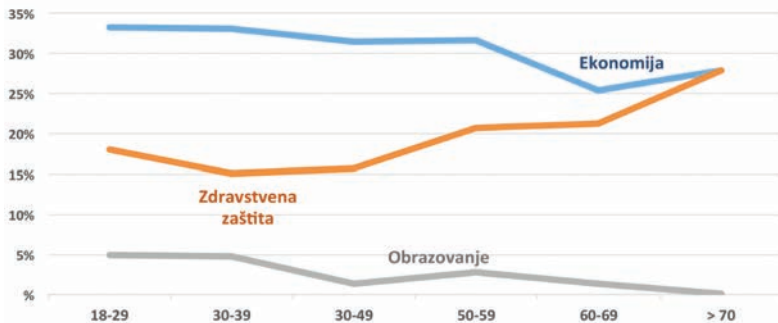
Sve zabrinutosti nisu podjednako preraspodeljene među svim starosnim grupama. Uprkos činjenici da je ekonomija najviše zabrinjavajući problem za sve Kosovce, stariji su manje zabrinuti istom u odnosu na mlađe sugrađane a sličan trend važi i za obrazovanje. Umesto toga, najviše ih preokupiraju zdravstvo i putevi. Kasnije u ovom izveštaju opisujemo da stariji obično imaju drugačije šablone glasanja u odnosu na mlade, i da bi stranke koje žele da pridobiju njihovu podršku trebalo da obezbede da se pitanja koja ih zabrinjavaju usvoje i da su adekvatno uvršćena u njihove stranačke programe.

Nasuprot tome, mladi ispitanici brinu mnogo više o pitanjima koja utiču na njih na dugi rok, kao što su ekonomija, obrazovanje i po svemu sudeći više su izložena uticaju visokog nivoa obrazovanja pošto ih mnogo više preokupira pitanje životne sredine i odnošenja smeća.

Oblasti koje zabrinjavaju (po polu)

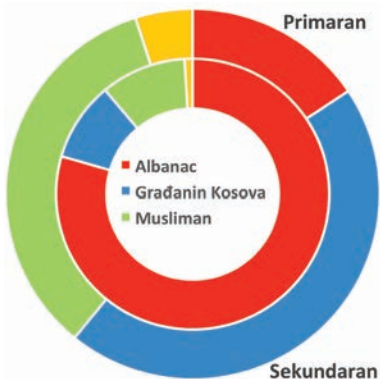
Pitanja koja zabrinjavaju starije

Identitet

Takođe je veoma bitno kako se pojedinci identifikuju. Građani Kosova su dugi niz godina stavljali svoj etnički identitet u prvi plan pošto je ovo zapravo bila linija duž koje je kosovskim Albancima prećeno i upravo je ovaj etnički patriotizam pokrenuo otpor.

Prva dva identiteta

kao Albanci, što je njihov primarni identitet a skoro

polovina njih identifikovali su se kao Kosovci, što je njihov sekundarni identitet. Oko jedne trećine opredelilo se da se identifikuju kao Muslimani kao njihov drugi identitet.

Kratka diskusija oko nekoliko demografskih karakteristika prokrćiće put da se preispitaju pitanja u vezi sa predstavljanjem, učešćem, udruživanjem, izbornim sistemom, ponašanjem birača kao i o očekivanjima od rukovodstva, i isti slede u sledećem delu izveštaja.

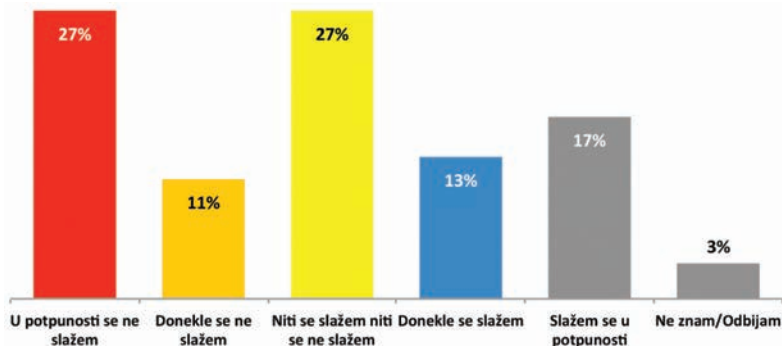
I. Predstavljanje

Predstavljanje se meri jednim brojem pitanja i odabrali smo niz onih koja mere stepen u kome parlament predstavlja odraz našeg društva i ocenu različitih vidova članstva kojima pojedinci pripadaju.

Da li parlament predstavlja odraz našeg društva?

Privrženost ljudi parlamentu i način na koji je ono odraz našeg društva ključni je pokazatelj evolucije naše demokratije. Problematično je to da oko 41% smatra da Parlament ne odražava naše društvo (sa 27% onih sa prilično snažnim stavom o tome). Broj građana Kosova koji smatraju da nas parlament ne zastupa, značajno je veći u odnosu na one koji veruju u suprotno.

Da li je parlament odraz našeg društva?

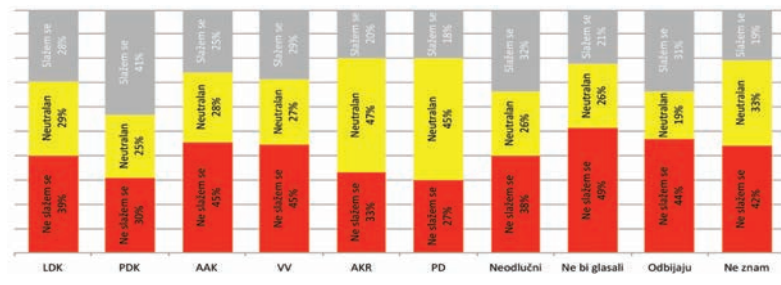
Žene su manje kritički nastrojene u odnosu na muškarce pošto se manji broj istih ne slaže sa izjavom da parlament predstavlja odraz društva. Generacijska podela kada govorimo o percepciji o parlamentu otkriva visoki stepen otuđenosti mladih. Ovo ukazuje na ozbiljnu stopu

obespravljanja mladih i na masivno akumuliranu ljutnju među onima koji su u manjoj meri u stanju da profitiraju od pruženih položaja.

Sličan trend važi za nivoe obrazovanja. Bolje obrazovani građani (više od 40% ispitanika sa srednjoškolskom spremom) smatra da parlament u manjoj meri odražava društvo.

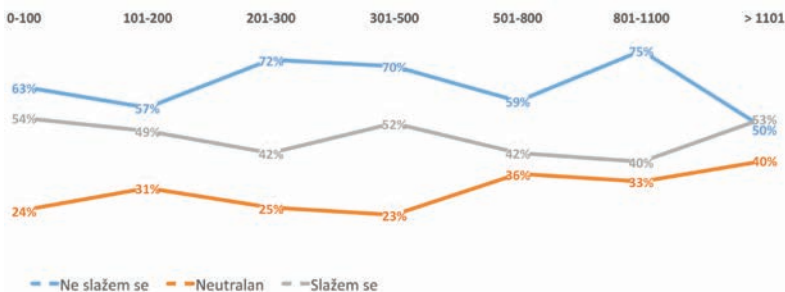
Unakrsna uporedba varijabli po stranačkoj pripadnosti otkriva da se poklonici opozicije u najvećoj meri ne slažu sa stavom da parlament odražava društvo. Oni koji ne glasaju čak gaje veću sumnju u odnosu na one koji zauzimaju najviše antagonistički stav protivljenja. Slična situacija prevlađuje sa neodlučnim biračima i sa ispitanicima koji su odgovorili rečima “Odbijam” ili “Ne znam”.

Parlament je odraz našeg društva (po stranci)

Oni koji su izneli najviši stepen nepoverenja u rezultate, takođe iznose najviši nivo sumnje oko uticaja birača na odlučivanje. Birači koji su izborni proces ocenili nepravičnim takođe veruju da parlament ne zastupa društvo. Ispitanici koji smatraju da je parlament reprezentativan imaju tendenciju da promene svoj glas u manjem stepenu od onih koji se zalažu za suprotno.

Parlament je odraz društva (po prihodu)

Unakrsna uporedba varijabli po prihodu otkriva trend koji je interesantan ali nije iznenađujući. Super bogati Kosovci najmanje su kritički nastrojeni oko parlamenta, što je dosledno nedavnoj studiji koju smo sprovedeli, a koja je ilustrovala da je u nastanku bogata politička klasa. Takođe je učestalo čak i u dobro ustaljenim demokratijama da je bogatima lagodno bez obzira na stranku na vlasti. Ova debata nije bila deo kosovske debate i došlo je do javljanja društvenog sloja koji je dobro povezan sa politikom. U tom smislu, manje kritički stav bolje stojećih dodatan je dokaz klijentelističke prirode upravljanja.

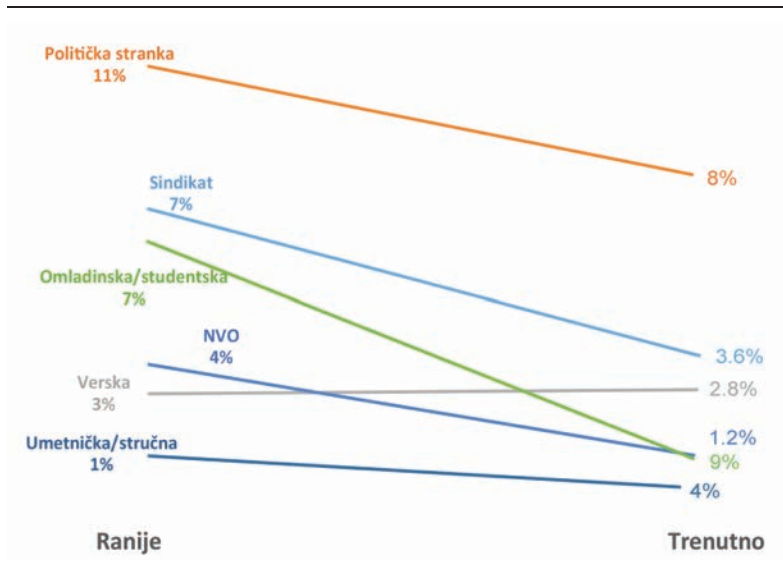
Nasuprot bogatima koji raspolažu značajnim finansijskim sredstvima kojima vrše uticaj na politiku, obični građani drže brojke. Stepenu u kome se povezuju sa drugim istomišljenicima i način na koji se zajedno organizuju kako bi se založili za zajedničku politiku glavni je test upravljanja. Broj klubova kojima ispitanici prilaze kako bi odbranili svoje interese ključni je pokazatelj poverenja koje imaju u kolektivne akcije.

Članstvo

Članstvo u različitim organizacijama i zalaganje među njima ključni je pokazatelj da li se pravo na udruživanje efektivno

koristi u praksi. Prvobitno smo ocenili članstvo u političkim strankama, njihovu prisnost i članstvo u drugim nestranačkim grupama. Grafikon koji sledi opisuje pad u članstvu u različitim članskim organizacijama duž vremena.

Sve manji nivo udruživanja

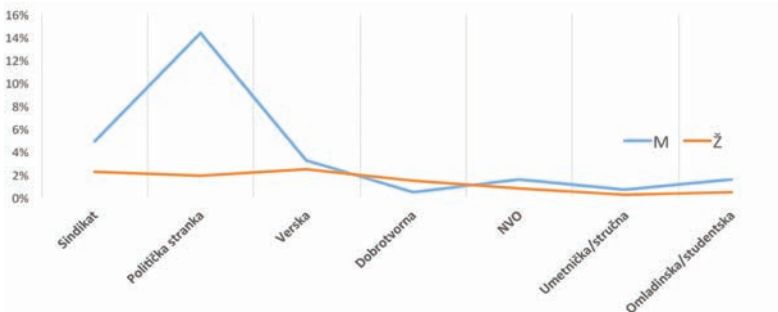

Članstvo u političkim strankama prednjači ispred svih drugih oblika članstva, za kojim sledi članstvo u sindikatima, verskim grupama, građanskom društvu, dok se drugi oblici članstva mogu zanemariti.

Glavna primedba jeste da se članstvo umanjilo duž vremena. Sa izuzetkom članstva u verskim grupama, opali su svi drugi vidovi članstva. Manje obrazovani ispitanici doživeli su oštar porast u pridruživanju verskim grupama. Ovo je prilično zabrinjavajuće pošto upravo udruživanje omogućava pluralnost mišljenja na koje se oslanja svaka demokratija. Hajde da preispitamo neke od razloga iza ovog pada i kako

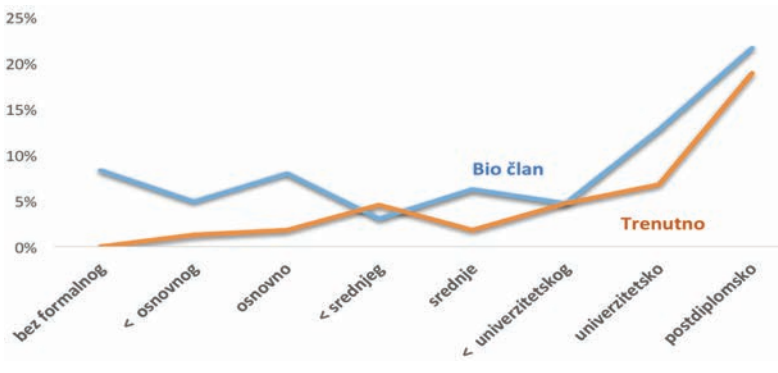
isti utiče na budućnost demokratije.

Žene zaostaju u nivou udruživanja

U našem kontekstu, čini se da članstvo prvenstveno zavisi od pola. Muškarci imaju veću verovatnoću da budu članovi skoro svih vrsta članskih grupa, sa izuzetkom dobrotvornih organizacija. Kako bi se utvrdili razlozi, neophodno je da se dalje napravi unakrsna uporedba rezultata po broju mogućih uzroka.

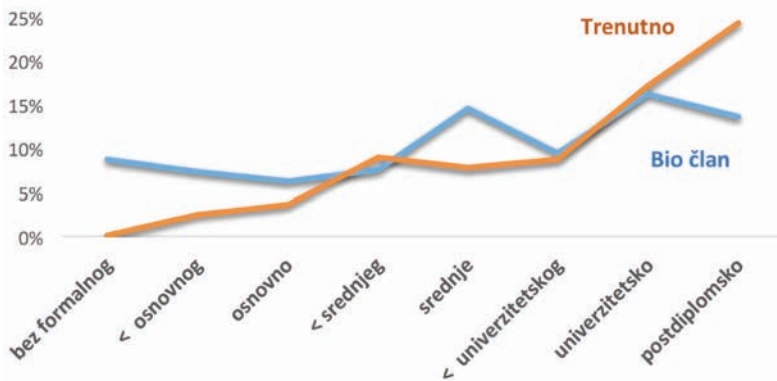
Pad u članstvu u sindikatima

Iako nisko čak i u skladu sa kapitalističkim standardima, članstvo u sindikatima opadalo je konstantno, i ovo je posebno tačno za građane Kosova sa malim nivoom obrazovanja. Postoje dve glavne lekcije koje treba izvući iz gore navedenog grafikona. Prvo, članstvo u sindikatima opada tokom celog obrazovnog ciklusa, ali ne opada jednoobrazno. Bolje obrazovana radna snaga doživela je postepeni pad u članstvu u sindikatima, dok manje obrazovani doživljavaju strmoglav pad (npr. sa 10% na bukvalno 0% za lica bez formalnog obrazovanja), što takođe odražava nepostojanje proizvodnje.

Interesantno je primetiti da obrazovanje ima visoku moć objašnjenja ne samo za sindikate već za sve vrste članstva. Članstvo u strankama uopšteno je opalo među većinom grupa, ali ukoliko napravimo uporedbu duž vremena, ono se povećalo kod ispitanika sa visokom školskom spremom.

Članstvo u političkim strankama

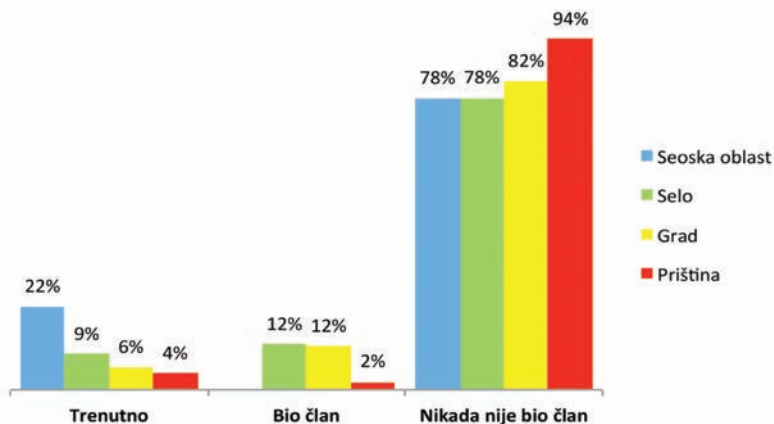
Članstvo u drugim grupama takođe je isključiva karakteristika bolje obrazovanih građana Kosova. Članstvo u NVO-ima bukvalno isključuje građane Kosova koji su se

barem upisali na univerzitet, ali je došlo i do značajnog pada i za ovu grupu.

Političke stranke

Glavna razlika u stranačkom članstvu jeste mesto prebivališta. Samo jedan na svakih 20 građana Kosova koji žive u gradskim sredinama član je neke stranke, dok je kod građana Kosova koji žive u seoskim područjima verovatnoća veća 3-4 puta. Nizak životni standard i nedostatak mogućnosti za građane Kosova u seoskim područjima mogu biti razlozi iza visoke zainteresovanosti za članstvo u političkim strankama– u nadi za poboljšavanjem životnih uslova i kao izvor povlastica i privilegija.

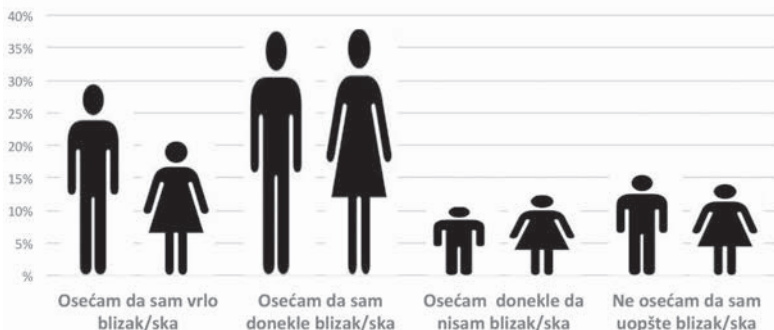
Članstvo u političkim strankama

Sa izuzetkom opšteg pregleda mesta prebivališta, važno je preispitati koliko bliskom ispitanici smatraju politiku i od koje demografske karakteristike konkretno zavisi. Unakrsna uporedba varijabli po starosnoj dobi otkriva nešto što je za očekivati, a to je da su mladi i stari manje privrženi

političkim strankama, dok su osobe srednjeg doba bliže. Grafikon koji sledi u nastavku ilustruje rodnu razliku sa time da se muškarci osećaju mnogo bližim politici nego što je to slučaj sa ženama.

Bliskost sa političkim strankama (po polu)

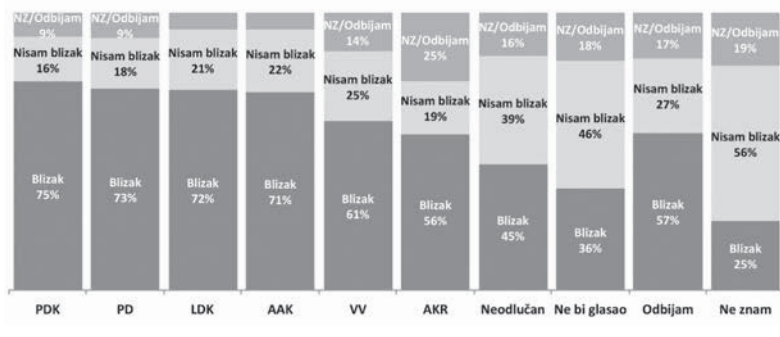

Bliskost je naravno veća za članove (88%) dok je niža za bivše članove (65%) ili za one koji nikada nisu bili članovi (60%). Postoji trend starenja stranke i bliskost koju ispitanici osećaju prema njihovoj stranci. Skoro dve trećine pristalica dobro ustaljenih stranaka iznelo je svoju bliskost sa strankom, dok je ova stopa opala na 55-60% za novije stranke kao što su AKR i VV.

Birači koji su bliski stranci takođe imaju tendenciju da veruju da na moć glasa može uticati odlučivanje. Bliske pristalice takođe imaju tendenciju da glasaju na isti način kako na lokalnim tako i na nacionalnim izborima ako se održavaju u istom danu. Oni takođe imaju tendenciju da budu stabilni birači, sa time da skoro 70% istih već zna za koga će glasati pre početka kampanje, ali je iznenađujuće da i dalje postoji značajan deo birača koji tu odluku donosi na dan izbora.

Ruralna područja pokazuju ne samo visoku stopu članstva u političkim strankama već i u verskim organizacijama i u omladinskim udruženjima, dok ljudi iz grada imaju veću tendenciju da se priklanjaju organizacijama građanskog društva.

Bliskost sa strankom (po stranci)

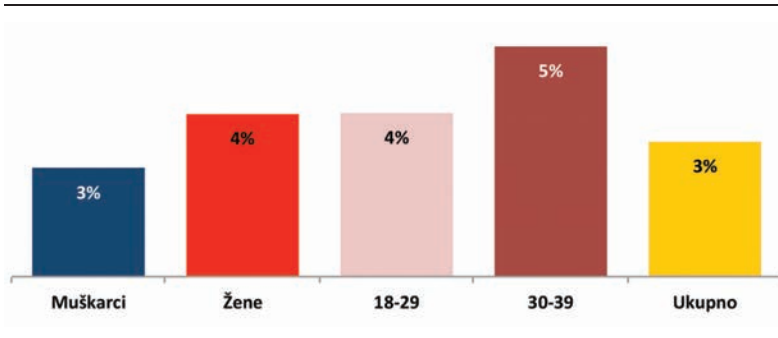
II. Učešće

Stepen u kome građani učestvuju u javnim poslovima, nameću svoju volju svojim predstavnicima i iznalaze načine da utiču na politiku ključna je razlika od proceduralne demokratije. Glasanje je glavna karakteristika učešća i raspitali smo se o iskustvu ljudi sa glasanjem.

Birački spisak

Ne biti uključen ključni je pokazatelj isključenosti konkretnih društvenih profila. Ispitanici koji veruju da nisu na biračkom spisku nalaze se na samim marginama društva i bukvalno nemaju nikakvu šansu da se njihovo mišljenje čuje u bilo kom obliku ili formatu.

Imena koja nisu na biračkom spisku biračkog centra

Jedan u četrdeset muškaraca nije upisan na birački spisak, dok je stopa uključenosti žena i mladih još niža. Bolje stojeći građani Kosova takođe iznose da nisu na biračkom spisku u stopi većoj od prosečne. Članovi stranaka bukvalno su uvek na biračkom spisku, dok oko 5% onih koji nisu članovi stranaka nedostaje sa biračkog spiska. Oni koji imaju tendenciju da ostave svoju odluku o tome za koga će glasati za dan izbora takođe imaju tendenciju da nedostaju sa BS

mного češće od ostalih.

Profili koji su obično manje uključeni na birački spisak takođe ukazuju da postoji direktan odnos između njihovog uključivanja i drugih vidova javnog učešća.

Od birača koji su rekli da njihova imena nisu mogla da se pronađu na BS-u, polovina je glasala uslovno (što znači da su njihova imena bila na pogrešnom biračkom mestu i da u celosti nisu bili odsutni), dok je većina odustala i u nekim slučajevima glasala sa tuđim ispravama.

Odziv

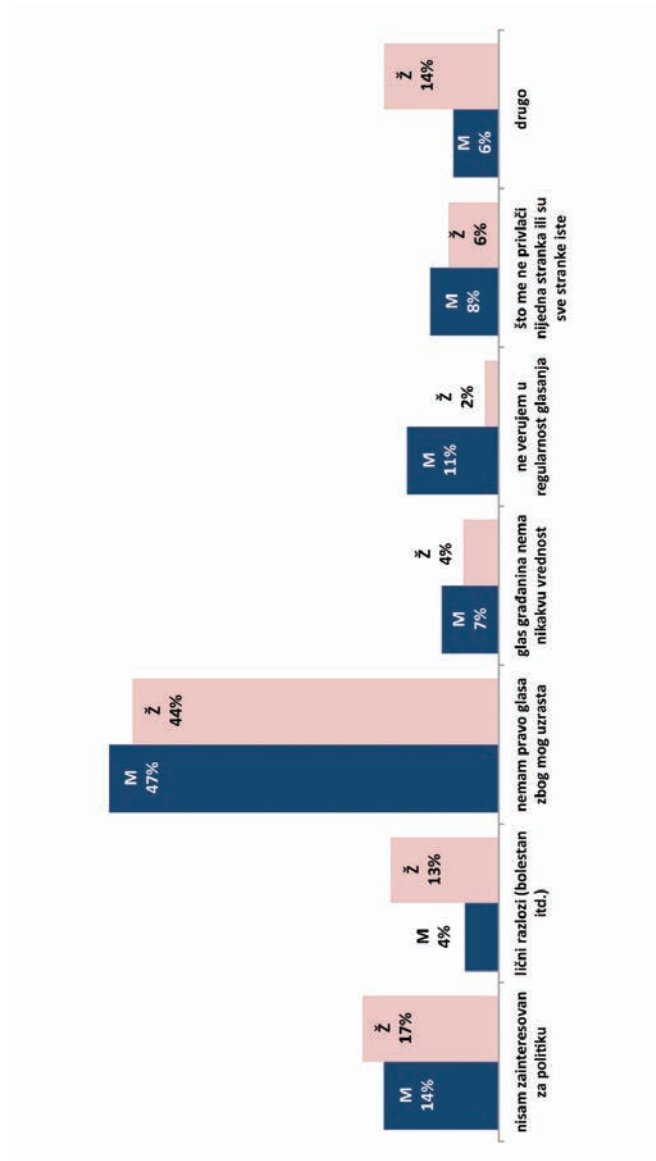
Od građana Kosova koji su izašli da glasaju, važno je razgraničiti razloge koji leže u osnovi datog izbora. Najveća kategorija bili su mladi koji nisu imali pravo glasa zbog njihovog uzrasta (45%). U dve prethodne studije ([trendovi i revizija biračkog spiska²](#)) utvrdili smo da prijavljeni odziv od 40-45% ne predstavlja odraz srazmere stanovništva već posledicu pogrešnih biračkih spiskova. U proseku, oko 70-80% stvarnih stanovnika Kosova izlazi da glasa, pošto najveći brojne-birača zapravo jesu imena građana Kosova koji žive u dijaspori, u Srbiji ili su od tada preminuli.

Naredna najveća kategorija su oni koji nisu zainteresovani za politiku (15%), za kojom slede oni koji nisu glasali iz ličnih razloga (10%). Bolje stojeći Kosovci imaju tendenciju da izađu da glasaju u većim brojkama u odnosu na njihove siromašnije sugrađane. Žene su navodile druge lične razloge češće dok muškarci tvrde da nisu bili na Kosovu u to vreme ili da ne veruju u regularnost izbornog procesa.

¹Institut Demokratija za razvoj. Septembar 2011. Analiza izbornih trendova 2000-2010. <http://d4d-ks.org/assets/2012/09/2011-09-22-Election-Deconstructing-Election-Trends-2000-2010.pdf>

²Malazogu, Leon, Visar Sutaj i Drilon Gashi. Novembar 2012. Revizija biračkog spiska za Kačanik – Uzorak za Kosovo. http://d4d-ks.org/assets/D4D_Elections_3_ENG_WEB.pdf

Nisam glasao zato što ...

Uticaoj

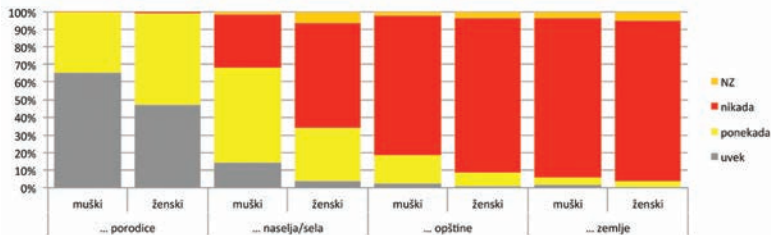
Još jedno pitanje od velike važnosti jeste percepcija o sposobnosti svake osobe da utiče na pitanja koja se tiču njegove/njene okoline. Mladi se osećaju manje uticajnim na svim nivoima, sa samo 1.8% onih koji smatraju da se pitaju u pitanjima koja se odnose na zemlju. Oni se osećaju obespravljenim čak i u vezi sa pitanjima koja se tiču njihove porodice. Oko 81-90% ispitanika (u zavisnosti od starosnih grupa) smatra da se nikada ne pitaju u pitanjima koja se odnose na njihovu opštinu.

Moj glas se čuje u pitanjima u vezi sa mojom ... (po starosnoj grupi)						
Starosne gru.	18-29	30-39	30-49	50-59	60-69	> 70
... porodicom						
uvek	40,7%	60,3%	64,1%	69,4%	64,8%	61,1%
ponekada	59,3%	39,2%	35,3%	29,7%	33,8%	37,0%
nikada		,4%	,7%	,9%	1,4%	1,9%
naseljem/selom						
uvek	5,2%	9,7%	11,8%	11,7%	9,7%	14,8%
ponekada	34,9%	43,0%	40,8%	48,6%	54,2%	50,0%
nikada	55,7%	44,3%	43,4%	34,2%	34,7%	31,5%
ne znam	4,3%	3,0%	3,9%	5,4%	1,4%	3,7%
opštinom						
uvek	,9%	1,7%	2,6%	2,7%	2,8%	
ponekada	6,7%	15,7%	12,5%	18,0%	11,3%	11,3%
nikada	89,6%	81,4%	82,2%	76,6%	81,7%	81,1%
ne znam	2,7%	1,3%	2,6%	2,7%	4,2%	7,5%
zemljom						
uvek	,6%	1,3%	1,3%	,0%		
ponekada	1,8%	5,1%	3,9%	5,4%	4,3%	3,7%
nikada	94,8%	89,8%	90,1%	87,4%	92,9%	88,9%
ne znam	2,8%	3,8%	4,6%	7,2%	2,9%	7,4%

Još jedna linija podele je pol, u skladu sa kojom muškarci imaju veći uticaoj u odnosu na žene, posebno u starosnim grupama od 40 do 70. Stariji su uopšteno uticaojniji (sa

bukvalnim monopolom u seoskim sredinama) i njihova reč mnogo je bitnija na svim nivoima, od porodice do zemlje.

Smatram da se moj glas čuje u pitanjima koja se tiču moje ...

Muškarci imaju veći uticaj u pitanjima koja se odnose na porodicu, više od 60% muških ispitanika odgovorilo je sa uvek u poređenju sa 45% ispitanica. Sve većim porastom razlike (od porodice do sela, grada, zemlje), uticaj se smanjuje, u sličnim trendovima za oba pola. Oba pola smatraju da nemaju nikakvog uticaja u svim pitanjima koja se tiču njihove zemlje ili opštine.

Obrazovanje je još jedan jasan pokazatelj nečijeg uticaja, sa time da se visoko obrazovani smatraju osnaženijim da utiču na odlučivanje na svim nivoima. Svaki deseti dobro obrazovan ispitanik veruje da on/a uvek ima uticaja u selu/naselju, dok dve trećine veruje da imaju ovaj uticaj ponekada a ovaj nivo značajno opada među manje obrazovanim.

Razlika na relaciji grad/selo takođe dovodi do interesantnih rezultata. Dok stanovnici gradova uočavaju viši uticaj u porodici, njihov uticaj je manji u naselju, opštini ili zemlji u poređenju sa ljudima u gradu. Ispitanici koji su izneli da žive u malim porodicama izneli su da imaju mnogo viši uticaj u odnosu na veće porodice.

Moj glas se čuje u pitanjima koja se tiču moje ... (unakrsna uporedba po nivou obrazovanja)									
	Bez formalnog obrazovanj	Manje od osnovnog obrazovanj	Osnovno obrazovanj e	Manje od srednjeg obrazovanj	Srednje obrazovanj e	Manje od univerziteta	Univerzitet	Postdiplom ske studije	Ukupno
... porodice									
Uvek	47,8%	47,6%	52,4%	41,8%	60,6%	53,9%	62,7%	69,4%	55,6%
Ponekada	52,2%	51,2%	46,7%	56,7%	39,4%	46,1%	37,3%	30,6%	44,0%
Nikada		1,2%	,9%	1,5%					,4%
... naselja/sela									
Uvek		4,9%	8,5%	7,6%	8,8%	11,0%	12,7%	10,8%	8,9%
Ponekada	47,8%	39,0%	32,6%	37,9%	47,4%	43,3%	42,4%	64,9%	42,1%
Nikada	43,5%	54,9%	55,4%	53,0%	39,1%	41,7%	42,4%	21,6%	45,4%
Ne znam	8,7%	1,2%	3,6%	1,5%	4,7%	3,9%	2,5%	2,7%	3,6%
... opštine									
Uvek			2,7%		1,1%	1,6%	3,4%	2,8%	1,7%
Ponekada	8,7%	6,2%	10,7%	7,6%	10,6%	16,5%	12,7%	30,6%	11,8%
Nikada	78,3%	92,6%	83,6%	89,4%	86,1%	78,0%	82,2%	66,7%	83,8%
Ne znam	13,0%	1,2%	3,1%	3,0%	2,2%	3,9%	1,7%		2,7%
... zemlje									
Uvek			1,3%		1,1%		,8%	,0%	,7%
Ponekada		2,4%	2,7%	1,5%	3,3%	3,1%	5,1%	16,7%	3,6%
Nikada	82,6%	93,9%	92,0%	95,5%	93,1%	88,3%	91,5%	77,8%	91,4%
Ne znam	17,4%	3,7%	4,0%	3,0%	2,6%	8,6%	2,5%	5,6%	4,3%

Ne iznenađuje to da ispitanici koji su članovi političke stranke smatraju da su uticajni na svim nivoima, od porodice do pitanja od državne važnosti. Za njima slede nekadašnji članovi, dok su najmanje osnaženi oni koji nikada nisu bili članovi nijedne političke stranke.

Da li ste glasali za istu stranku 2007? (procenat odgovora 'uvek')			
	Da	Ne	Nisam glasao
Porodica	60.5%	67.0%	41.7%
Naselje/selo	10.7%	11.8%	5.9%
Opština	1.7%	1.7%	1.1%
Zemlja	.6%	1.1%	.5%

Upada u oko to da oni koji su promenili partiju od 2007. do 2010. imaju najviši nivo poverenja i uticaja. Kolona sa biračima koji su promenili svoj glas (Ne), je veća u odnosu na one koji su glasali na isti način (Da). Ovo je indikacija da stranku menjaju hrabriji koji se smatraju osnaženim da promene lojalnost.

Udeo ispitanika koji izjavljuju da im se uvek čuje glas u pitanjima koja se tiču njihove ... (po učestalosti verske službe)			
	Često	Retko	Nikada
... porodice	60.7%	54.3%	52.1%
... naselja/sela	11.6%	8.6%	7.4%
... opštine	2.3%	1.9%	1.1%
... zemlje	1.7%	.4%	.3%

Pobožni građani Kosova takođe smatraju da imaju snažan uticaj u pitanjima koja se tiču porodice i više. Samo 50% verskih ispitanika iznosi da veruje da imaju uticaja nad pitanjima koja se odnose na njihovu porodicu, u poređenju sa preko 60% onih koji često prisustvuju verskoj službi.

Kontakt sa predstavnicima

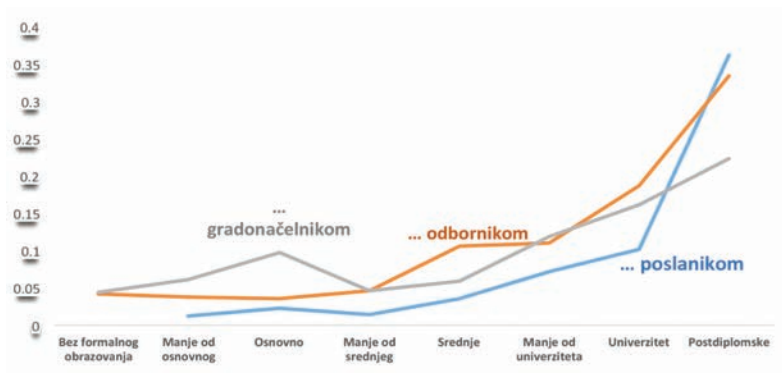
Nečija mogućnost da se sretne sa političkim predstavnicima još jedan je važan pokazatelj osnaživanja i odgovornosti. Pregled rezultata po obrazovanju ukazuje na to da su pojedinci sa višim obrazovanjem u mnogo boljem položaju da ostvare kontakt sa izabranim zvaničnicima.

Sličan trend važi duž nivoa upravljanja, ali je posebno strmoglav kada govorimo o predstavljanju na nacionalnom nivou. Očigledno je da će pojedinci sa univerzitetskom spremom imati veću verovatnoću da naiđu na poslanika nego na odbornika ili gradonačelnika. Dok su opštinski zvaničnici prisniji i mnogobrojniji, moguće je da možda mnogi ispitanici nisu upoznati o postojanju odbornika. Manje obrazovani birači imaju podjednaku verovatnoću da se sretnu sa javnim komunalnim kompanijama (verovatno plaćajući svoje račune), ali imaju manje šanse da lično porazgovaraju sa izabranim zvaničnicima.

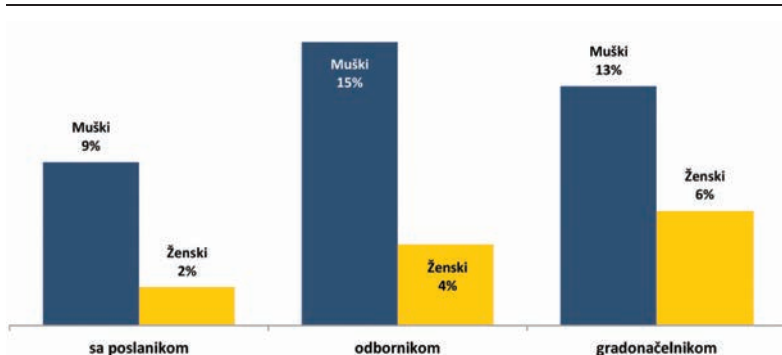
Žene imaju manju verovatnoću da se sretnu sa izabranim zvaničnicima u odnosu na muškarce. Ovo jednim delom može da se objasni činjenicom da su većina izabranih zvaničnika muškarci (dve trećine). Izuzev kontakata sa

gradonačelnikom, žene imaju manje šanse čak i kada to predviđa kvota od 30% (što bi podrazumevalo da bi stopa žena trebalo da dostigne oko 50% stope muškaraca).

Udeo ispitanika koji su imali kontakt sa ...

Imali kontakt u poslednjih dvanest meseci

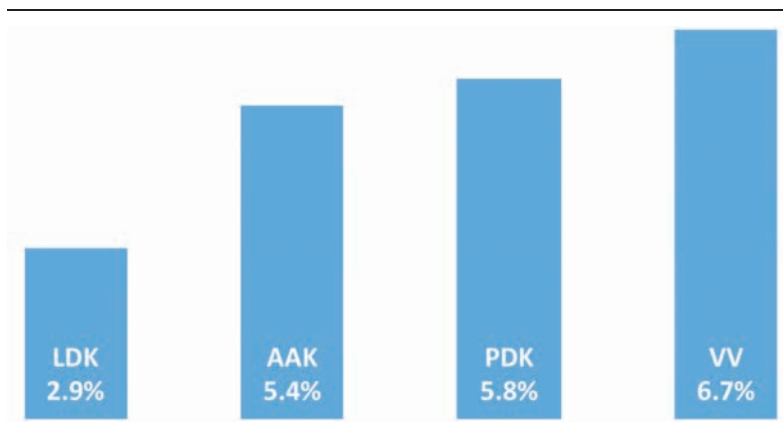

Interesantno je to da stanovnici gradova nemaju veću verovatnoću susreta sa političarima. Stanovnici gradova žive u većim opštinama tako da je prirodno da su gradonačelnici i odbornici većih gradova u manjoj prilici da posvete pažnju

svojim građanima (pošto obim predstavljanja podrazumeva da postoji veći broj birača po jednom odborniku– oko 2,600 birača po odborniku u gradovima u poređenju sa oko 1,200 u manjim opštinama). Zapanjuje to da stanovnici prestonice nemaju veću verovatnoću kontakta sa poslanicima(i imaju manju verovatnoću da će se lično susresti sa gradonačelnikom), uprkos geografskoj blizini oba.

Imati veliku porodicu po svemu sudeći predstavlja prednost. Anketa ukazuje da velike porodice iznose da su se srele sa odbornikom ili gradonačelnikom u višoj stopi u odnosu na manje (11% u poređenju sa 6.7%). Objašnjenje može biti da u naseljenijim delovima našeg društva, ili velika porodica služi kao magnet za političare ili koga god da sretne, političar važi za celu porodicu.

Verovatnoća susreta sa poslanikom u poslednjih 12 meseci (po stranačkoj pripadnosti)

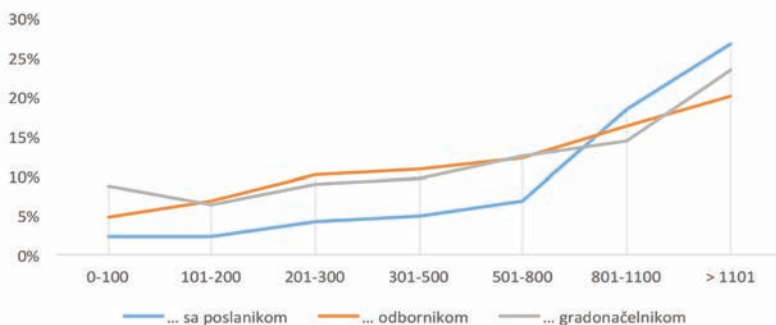
Unakrsna uporedba 'kontakata' po stranačkoj liniji takođe pokazuje interesantan trend. Pristalice pokreta Vetëvendosje imaju najveću verovatnoću da su se sreli sa poslanikom tokom protekle godine. Imajući u vidu da mladi i birači iz gradskih sredina(što su tipično birači VV) nemaju

veću verovatnoću da će se sresti sa gradonačelnicima i imajući u vidu da Vetëvendosje nije jedna od glavnih stranaka, ovo znači da postoji nekoliko poslanika koji su dosta aktivniji sa svojim biračima nego što je to slučaj sa drugim političkim strankama.

Kao što je to slučaj sa drugim pokazateljima, verska služba u pozitivnoj je korelaciji sa verovatnoćom susreta sa izabranim zvaničnicima na svim nivoima dosta učestalije (za najmanje 20%).

Oni koji su imali kontakte sa izabranim zvaničnicima takođe veruju da njihov glas dovodi do razlike. Očigledno, dopiranje izabranih zvaničnika podstiče glasove iste strane i odziv njihovih poklonika. Oni koji su se sreli sa izabranim zvaničnicima imali su veću verovatnoću da su 2010. godine glasali na isti način kao i 2007. Nasuprot tome, oni koji su pridobili manje ličnu pažnju imali su tendenciju da češće menjaju stranačku lojalnost.

Procenat osoba koje su ostvarile kontakt sa izabranim zvaničnicima (po prihodu u evrima)

Kontakti se prvenstveno čine stranački orjentisanim. Postoji deset puta veća verovatnoća da je član jedne stranke sreo poslanika u odnosu na nekoga ko nikada nije bio član (21%

nasuprot 3%), odbornik (33% nasuprot 5%), ili gradonačelnik (29% nasuprot 6%). Ovo ukazuje da se izabrani zvaničnici prvenstveno sreću sa stranačkim pristalicama i da retko vrbuju nezavisne birače.

Pogodnosti dopiranja po svemu sudeći prvenstveno su okrenute ka konkretnim kandidatima a manje ka stranci. Oni koji su bili u kontaktima sa izabranim zvaničnicima cene kandidate mnogo više u odnosu na stranku(po višoj stopi u odnosu na druge grupe).

III. Poverenje u izbore

Izuzev opšteg učešća i predstavljanja, važno je da birači pokažu svoje poverenje u samu instituciju izbora, u značaj glasa, da veruju rezultatima, da veruju da je glasanje pravedno i u kom stepenu su uvideli prekršaje.

Značaj glasanja

Verovanje pojedinca da je njegov/njen glas važan služi kao suštinski pokazatelj zdravlja demokratije u bilo kom društvu. Stanovnici ruralnog dela Kosova pridaju mnogo veću važnost glasanju u odnosu na stanovnike iz gradskih sredina (od kojih građani Prištine imaju najveći nivo nepoverenja).

Kada govorimo o obrazovanju primetan je blaži trend, u skladu sa kojim obrazovani pojedinci imaju manji nivo poverenja u moć glasa. Imajući u vidu da obrazovani pojedinci veruju da imaju uticaj, ovaj nalaz jasno ukazuje na snažnu sumnju u način sprovođenja izbora.

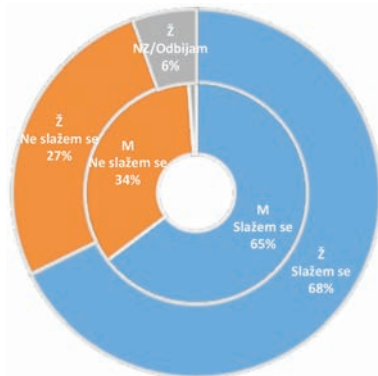
Obrazovanje povećava poverenje u glasanje

Postoji manja razlika između polova kada govorimo o značaju koji pridaju glasanju. Muškarci mnogo više sumnjaju i veruju da njihov glas ima ograničenu moć, dok žene imaju tendenciju da veruju u glas više (za 3%) ali

takođe i da odgovore rečima ‘Ne znam’ (za 5%).

Verovanje da je glas svakog pojedinca uticajan (po polu)

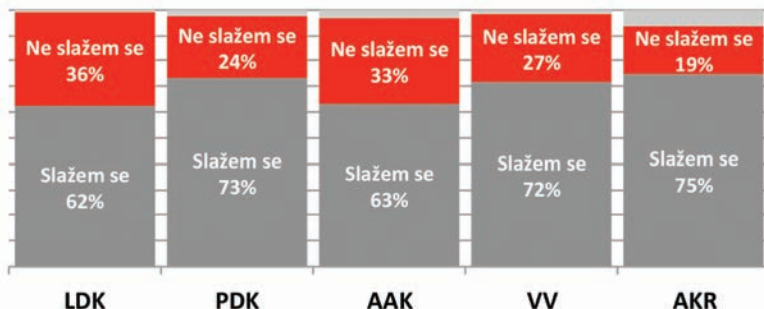

Stanovnici ruralnih područja i sela veruju u moć glasa više u odnosu na gradsko stanovništvo. Skoro 70% stanovnika ruralnih područja veruje da glas utiče na donošenje politika, u poređenju sa 60% ispitanika iz Prištine i 65% iz drugih gradova.

Unakrsna uporedba rezultata po političkim strankama takođe dovodi do provokativnih rezultata. Iako pristalice pokreta Vetëvendosje smatraju da

postoji veći nivo prevare, oni smatraju da je istovremeno glasanje važno. Veći deo pristalica stranke LDK izgleda da se priklonilo ovoj činjenici i vide glas kao bespomoćno sredstvo.

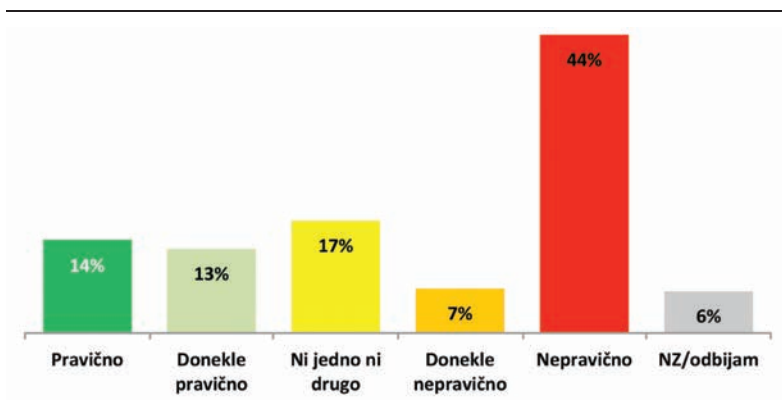
Glas je uticajan (po stranci)

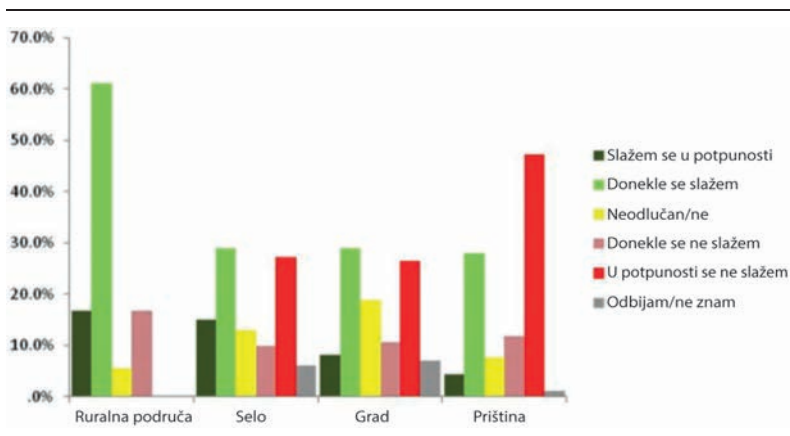
Pravičnost sprovođenja

Pridavanje važnosti izborima pogođeno je verovanjem da se izbori sprovode na pravičan način. Kada su upitani da li su poslednji izbori sprovedeni pravično ili ne, preko 44% ispitanika odgovorilo je da su sprovedeni nepravično.

Poslednji izbori su sprovedeni

Izborni rezultati odražavali su glasove pravično

Većina građana Kosova razočarana je načinom na koji je protekao proces glasanja. Žene imaju tendenciju da veruju više u pravičnost izbora (30% u poređenju sa 22% za muškarce), ali se mora napomenuti da je odziv žena na izborima za skoro jednu trećinu niži od odziva muškaraca. Mladi građani Kosova više su kritički nastrojeni u odnosu na starije.

Obrazovani birači imaju tendenciju da budu više kritički nastrojeni kada govorimo o sprovođenju izbora u odnosu na manje obrazovane. Jedina kategorija koja ocenjuje da su izbori sprovedeni pravično jesu oni bez formalnog obrazovanja. U svim drugim kategorijama, srazmera onih koji smatraju da je proces nepravičan dvostruko je veća, sa postepeno pogoršavajućim trendom koji ide u korak sa godinama stečenog obrazovanja.

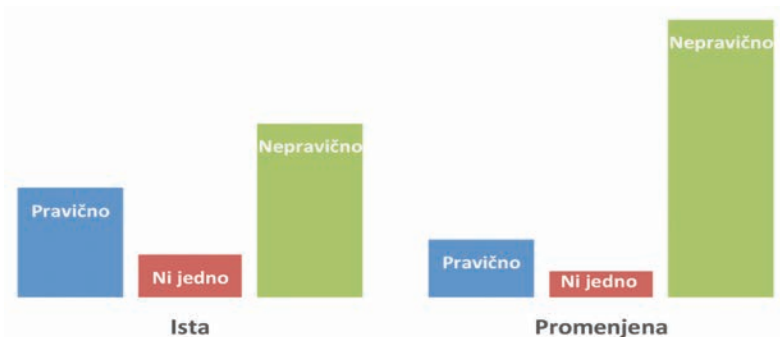
Stranački militanti imaju veće poverenje u sprovođenje izbora (indeks)

Razumljivo je da birači koji veruju u proces imaju tendenciju da favorizuju stranke a oni koji gaje manje poverenje, glasaju za kandidata (iako kauzalnost verovatno funkcioniše u oba smera) (predstavljeno u prethodnom grafikonu korišćenjem indeksiranih odgovora). Slična unakrsna uporedba varijabli takođe zaključuje da oni koji

proces sagledavaju nepravednim imaju tendenciju da su glasali drukčije u intervalu 2007. do 2010. (sledi grafikon).

Nepravični izbori navode birače da promene svoju stranačku lojalnost (indeks)

Postoji izmešanost percepcija duž stranačkog spektra. Većina ispitanika koji su glasali za Vetëvendosje ili LDK smatra da su izbori sprovedeni nepravično ili donekle nepravično. Birači stranke PDK sa druge strane smatraju da su izbori sprovedeni pravično ili donekle pravično a veoma mali broj istih odgovorio je rečju nepravično.

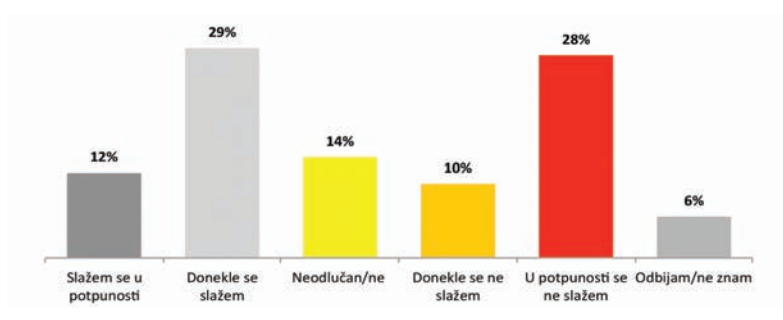
Poverenje u rezultate

Ključni deo izbornog procesa jeste prebrojavanje i ono je osporeno u prošlim izbornim ciklusima. Rastužuje to da sve veći broj građana Kosova veruje da rezultati ne odražavaju pravično način na koji su ljudi glasali. Skoro jedna trećina građana Kosova u potpunosti se ne slaže dok se samo 12% slaže u potpunosti.

Glavni trend uočava se kada uporedimo rezultate po stranačkom članstvu, u skladu sa kojim pristalice glavne stranke imaju tendenciju da veruju u rezultate mnogo više od drugih. Pristalice PDK u velikoj meri veruju da su

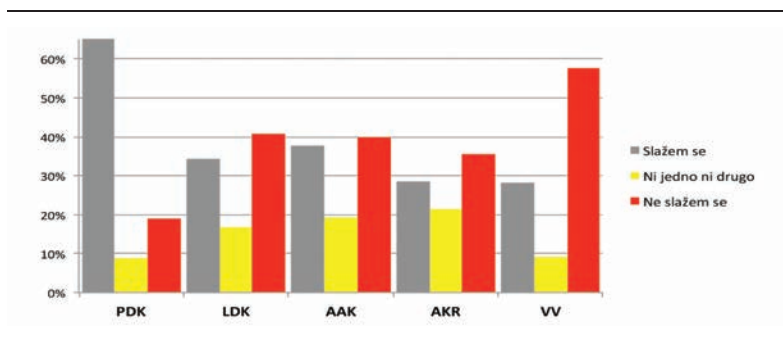
rezultati odraženi u načinu na koji su ljudi glasali dok se većina pristalica pokreta Vetëvendosje u velikoj meri ne slaže. Pristalice stranaka LDK, AAK i AKR imaju tendenciju da odgovore manje radikalno. Ovo pitanje ne meri tačnost rezultata, već predstavlja samo nejasno verovanje u integritet glasanja i procesa prebrojavanja.

Rezultati pošteno odražavaju način na koji su ljudi glasali

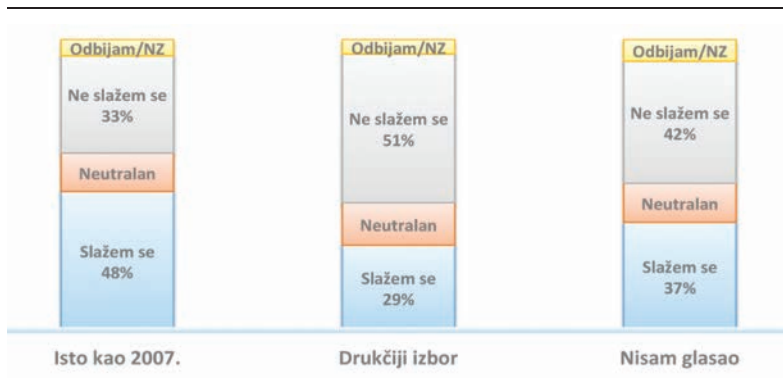
Nepoverenje u izborne rezultate prvenstveno potiče iz Prištine, čiji stanovnici u najvećoj meri sumnjaju u rezultate, dok su birači u seoskim sredinama manje kritički nastrojeni. Ispitanici u ruralnim područjima veruju da rezultati odražavaju njihov glas.

Vera u rezultate (po stranačkoj pripadnosti)

Oni koji su promenili način na koji su glasali od 2007. do 2010. bili su mišljenja da izborni rezultati ne odražavaju nameru birača. Ovo ukazuje da prevara tera birače da ili promene stranku kojoj su lojalni ili da se u potpunosti uzdrže od glasanja (vidi grafikon koji sledi u nastavku).

Vera u rezultate utiče na izbor pri glasanju

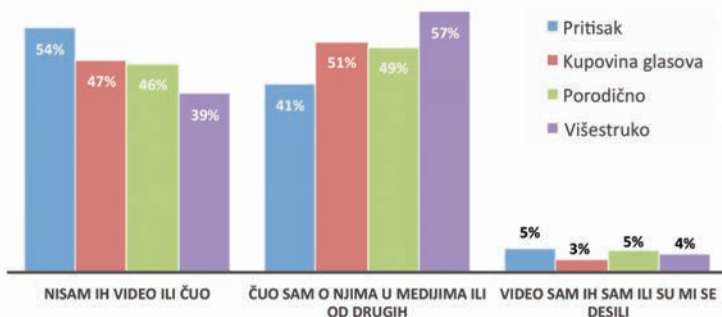
Prekršaji

Incidenti u kojima su birači primetili prekršaje još jedan su koristan pokazatelj izbornog procesa. Ispitanici su upitani da li su primetili da je nad biračima izvršen bilo kakav pritisak, kupovina glasova, višestruko glasanje ili porodično glasanje. Takođe su upitani kako su dobili date informacije, da li su čuli bilo šta o ovim incidentima u vestima, od prijatelja ili rođaka ili su ih sami videli ili im se lično desilo.

Nešto manje od polovine ispitanika odgovorilo je da nisu videli ili čuli ništa o navedenim prekršajima, druga polovina iznela je da su o njima čuli u medijima ili od drugih a mali broj, oko 5% odgovorio je da su ih videli ili da su im se desili.

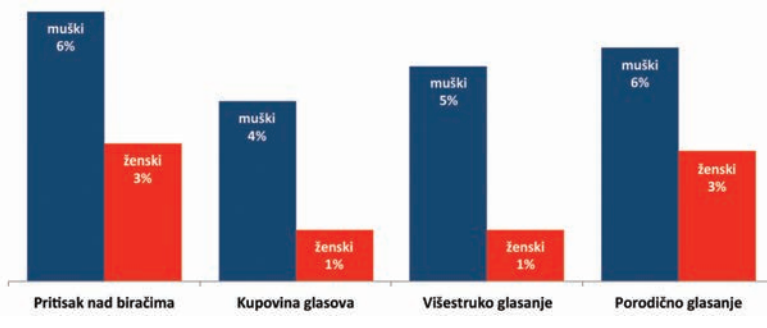
Srednja i poslednja kategorija je najproblematičnija. Treća je posebno kategorija lica koja su doživela lično iskustvo sa prevarama.

Prekršaji

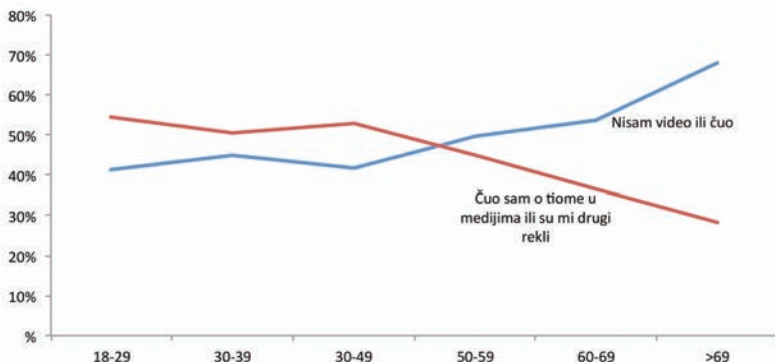
Na ranijem okruglom stolu na kome smo predstavili ove podatke, nekoliko diskutanata iznelo je da smatra da je stopa od 4-5% niža nego što su očekivali. Ali, kada ukovirimo procenat tako da ukaže da je svaki 20. birač iskusio lično neki oblik prevare, problem iznenada izgleda daleko ozbiljniji. Ukoliko svaki incident obuhvata barem jedan glas, onda je lažirano skoro 5% (što je jednako broju od pet poslanika). Međutim, većina prekršaja podrazumeva mnogobrojne glasove, tako da je stepen krađe glasova verovatno dosta veći.

Video sam ih sam

Kako birači uočavaju prekršaje i koliko jasno obrazuju svoje mišljenje zavisi od pola, nivoa obrazovanja i drugih demografskih faktora. Oni koji su prisustvovali prekršajima različitih vrsta promenili su stranačku lojalnost na mnogo višem stepenu (za oko 10% više u odnosu na ostale).

Porodično glasanje (po starosnoj dobi)

Starosna dob posebno ima moć objašnjenja za starije Kosovce koji imaju visoki nivo tolerancije za neke od široko rasprostranjenih problema koji mogu biti prihvaćeni kao normalni. Stariji ispitanici iznose u velikoj meri da nisu primetili porodično glasanje, dok mlađi čine suprotno. Ovaj nesklad verovatno nije funkcija zapažanja, već činjenice da su mladi svesniji da porodično glasanje predstavlja prekršaj, nasuprot njihovim dekama i bakama.

Mlađi građani Kosova primećuju da su birači izloženi većem pritisku u odnosu na starce. Oko 7% građana Kosova od 18-39 godina lično su prisustvovali prekršajima, u poređenju sa samo nešto više od 2% starijih ispitanika.

Isti trend koji je primećen sa starosnim grupama može se primetiti pri unakrsnoj uporedbi podataka po obrazovanju, gde više obrazovani češće uočavaju porodično glasanje u

odnosu na manje obrazovane. Ukoliko širenje visokoškolskih ustanova ne da blagodeti Kosovu u nauci, barem može doprineti stvaranju dinamičnije političke scene.

Članovi stranaka uviđaju prekršaje bolje zato što su više zainteresovani da primete i prijave kupovinu glasova, pritisak i druge oblike prekršaja ukoliko sumnjaju da je došlo do nepravednih praksi. Nasumično, birači i članovi stranke uglavnom čuju o višestrukim prekršajima iz medija i od drugih, iako su naklonjeni kao što je to slučaj sa ženama da sami vide i čuju nešto o neregularnostima.

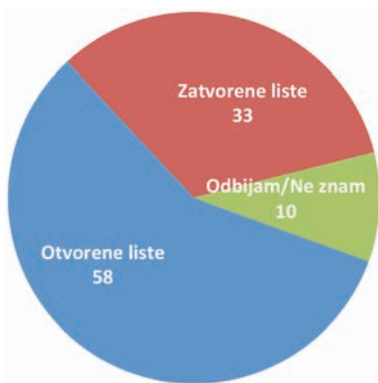
IV. Izborni sistem i ponašanje birača

Skup pitanja koja ocenjuju sistem i ponašanje birača uopšteno je usredsređen na to da se sazna da li ispitanici (a) favorizuju stranku ili pojedinačne kandidate (i po korelaciji da li preferiraju otvorene ili zatvorene liste), (b) da li su glasali 2010. godine isto kao 2007, (c) da li su glasali isto na lokalnim izborima 2009. kao što je to bio slučaj na nacionalnim izborima 2010, (d) kada su birači odlučili za koga da glasaju (pre ili tokom kampanje), (e) na osnovu čega su se opredelili za kandidate, i (f) u koje vreme u danu su glasali.

Stranka ili pojedinačni kandidati?

Većina ispitanika preferira otvorene liste, 60%, u odnosu na 33% onih koji preferiraju zatvorene liste. Ovo ukazuje na preferenciju za individualni izbor, ali i na nepoverenje u stranačko rukovodstvo.

Otvorene ili zatvorene liste?

Upitani o istoj pojavini nešto drugačiji način, ispitanici su takođe izjavili da su pojedinci mnogo važniji od stranke. Ovo ukazuje da stranačka scena nije konsolidovana i da građani Kosova preferiraju da ostane kao što je.

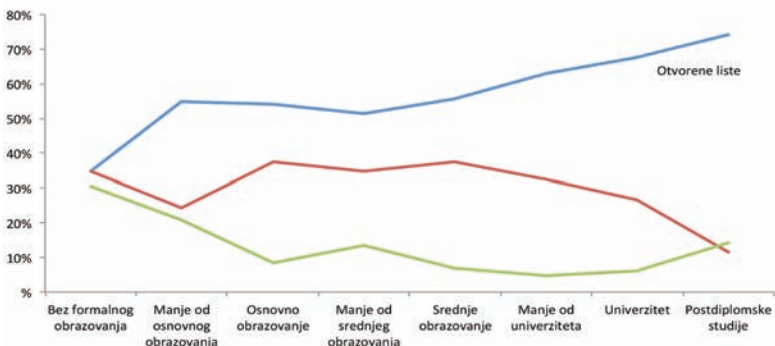
Važno je unakrsno uporediti ovu preferenciju sa različitim demografskim karakteristikama. Žene preferiraju otvorene liste u odnosu na zatvorene, ali razlika nije

visoka koliko i među muškarcima. Žene podržavaju

zatvorene liste na nivou od 35%, u poređenju sa 31% muškaraca. One takođe imaju tendenciju da odgovore rečima 'Ne znam' u mnogo višoj stopi u odnosu na muškarce (11% u poređenju sa 6%).

Podrška za otvorene liste povećava se sa starosnim dobom, sa starijima koji je dvostruko više podržavaju (sa izuzetkom starosne grupe od preko 70 godina). Obrazovanje je takođe snažan pokazatelj, dok se podrška za otvorene liste snažno povećava sa nivoom obrazovanja.

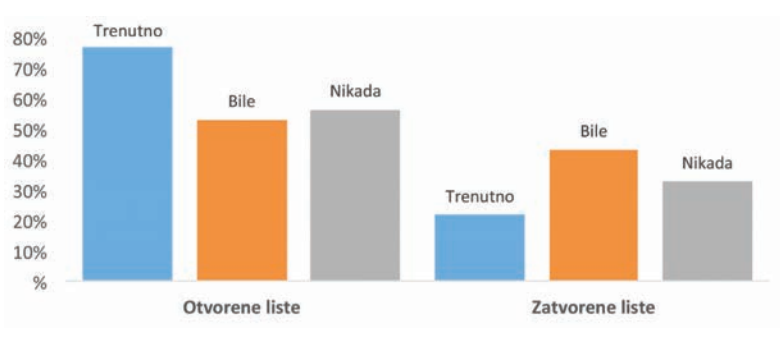
Otvorene ili zatvorene liste?

Religiozni i nereligiozni građani Kosova favorizuju otvorene liste, iako se oni manje religiozni zalažu za njih više. Prihod takođe utvrđuje nivo podrške za otvorene liste, pošto bolje plaćeni građani Kosova podržavaju otvorene liste sa 8 prema 1, dok siromašniji Kosovci jedva.

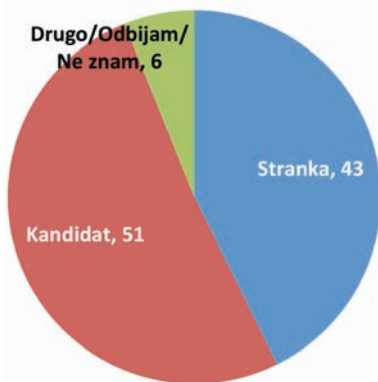
Po svemu sudeći lični savezi počeli su da menjaju dinamiku u sklopu političkih stranaka. Građani Kosova u članstvu političkih stranaka podržavaju otvorene liste, dok raniji članovi podržavaju zatvorene. Najveći broj građana Kosova pripada kategoriji 'Nikada nisam bio član' i oni se uglavnom zalažu za otvorene liste.

Gotovo sa starim, stiže novo

Na pitanje da li ispitanici favorizuju stranku ili kandidata, proizašli su vrlo slični odgovori ali oni su bili manje oštri

Šta je bitnije kada odlučite da glasate?

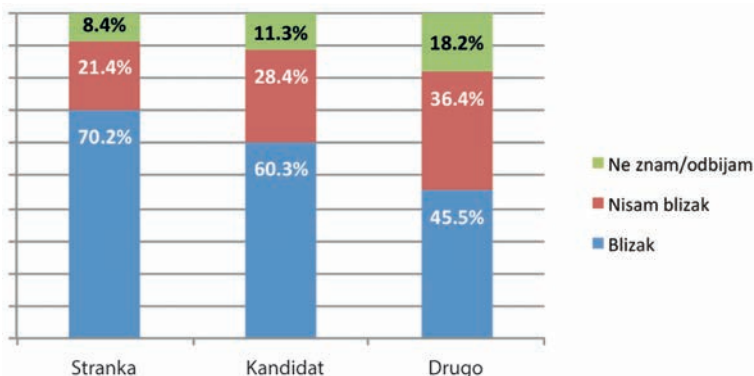

kada su upitani o otvorenim i zatvorenim listama. Iako se na ovaj način meri manje ili više isto pitanje, ovo ukazuje da je javnost zapravo upoznata i da ima snažno mišljenje o debati oko otvorenih i zatvorenih lista.

Otvorene liste nedavno su napadnute pošto su ih kritičari često krivili da su omogućavale prevaru. Stav instituta D4D jeste da je preferencijalno glasanje omogućilo javljanje prevare. Otvorene liste ne treba kriviti, već bi ih trebalo

unaprediti drugim karakteristikama. Zadovoljni smo činjenicom da šira javnost takođe veruje da bi otvorene liste trebalo da ostanu.

Šta je bitnije kada glasate?

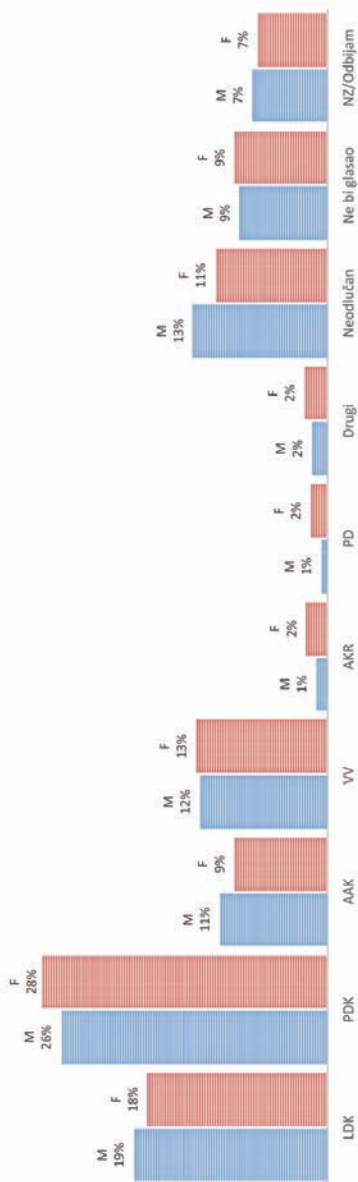
Ispitanici koji smatraju da su bliski stranci, favorizuju stranku dok građani Kosova koji nisu jako povezani, imaju tendenciju da budu privučeni od strane kandidata.

Izbor pri glasanju

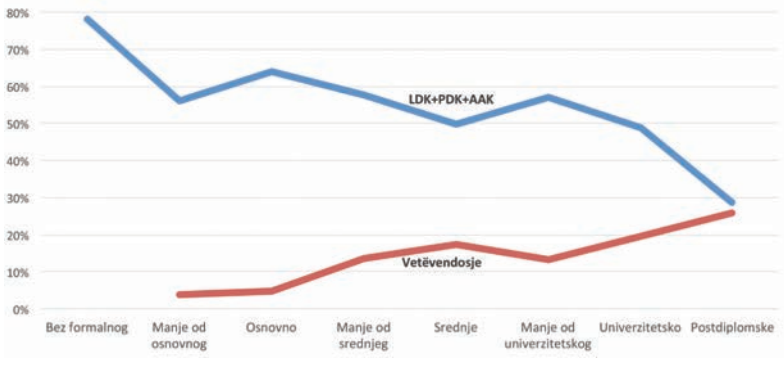
U 2010, bolje stojeći glasali su prvenstveno za stranke PDK, LDK i VV. AAK je privukla svoje birače iz grupe srednje klase, dok je AKR crpeo veliki deo svoje podrške od siromašnih. Ono što je interesantno, kada su upitani kako bi glasali da se izbori održavaju sledeće nedelje, trend prihoda više ne važi. Ne postoji nijedna posebna stranka za koju se očekuje da će bolje proći među siromašnima ili bogatima.

Grafikon koji sledi na narednoj stranici pokazuje odgovore ljudi na pitanje kako bi glasali kada bi izbori bili održani sledeće nedelje. Ukoliko raščlanimo nameru da glasaju po različitim demografskim profilima, otkrivaju se zapanjujući trendovi. Na primer, sve tradicionalne stranke komparativno su jače među manje obrazovanima, ali su izgubile svoje birače koji su se priklonili pokretu Vetëvendosje, među bolje obrazovanim.

Namera da glasaju (po polu)

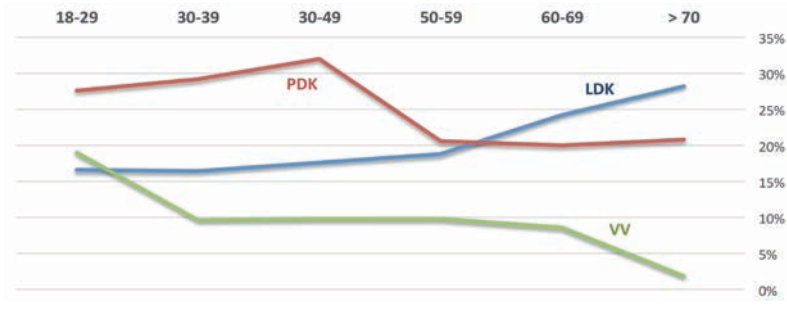

Kako će glasati obrazovani birači?

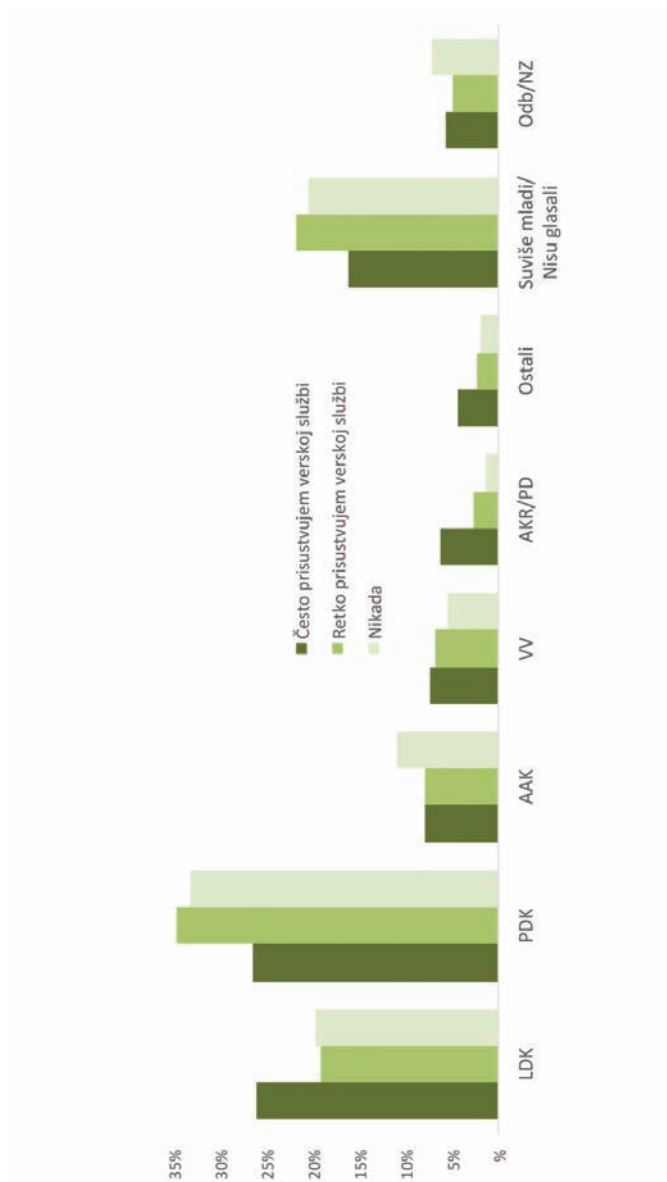
Glasačke namere blisko su povezane i sa starosnim grupama (vidi grafikon koji sledi u nastavku).

Namere da glasaju (po starosnim grupama)

Pobožnost takode proizvodi interesantne rezultate. Izuzev koalicije KKR koja jasno ima nesrazmeran udeo pobožnih birača, stranka LDK ima visoki udeo starijih lica koji praktikuju religiju više od ostalih. Stranka AAK jasno ima veću podršku među sekularnim Kosovcima.

Izbor stranke 2010 (po pobožnosti)

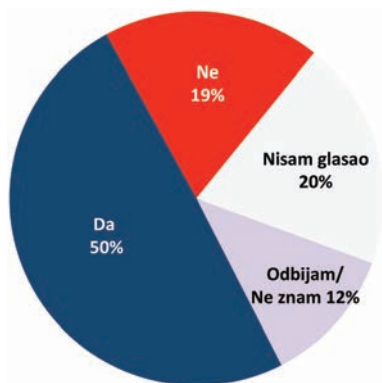

Izbor stranke

Stranačka scena na Kosovu često je nazivana statičnom. Postoji široko rasprostranjeno verovanje da su nove stranke odgurnute onime što vide kao scenu koja se već dugi niz godina ne menja. Ali anketa dokazuje suprotno.

Jedna petina ispitanika iznela je da su promenili svoj stranački izbor u periodu od 2007. do 2010. Samo polovina glasala je isto što opisuje daleko manje stabilnu stranačku scenu nego što se tradicionalno veruje.

Da li ste glasali za istu stranku kao i 2007?

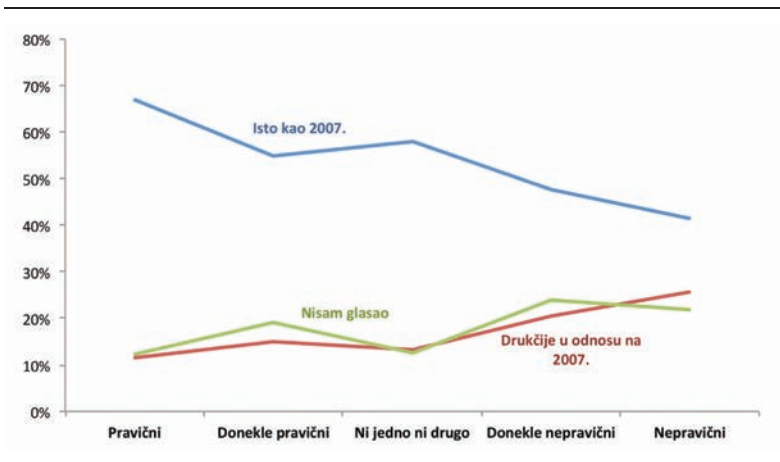
Postoji tendencija da obrazovani birači menjaju svoj glas češće od ostalih, kao što je to slučaj sa biračima koji dolaze iz manjih porodica. Jedna četvrtina birača koji žive u manjim porodicama (1-3 člana) glasala je drukčije, u poređenju sa 16% onih u četvoročlanim ili višečlanim porodicama. Građani Kosova

koji veruju da je glasanje važno sredstvo da se izvrši uticaj na politiku imaju tendenciju da se drže iste stranke, dok oni koji veruju u suprotno imaju tendenciju da se povuku i da ne glasaju.

Unakrsna uporedba podataka u vezi sa ovim pitanjem i percepcijom pravičnosti pokazuje da je Kosovcima bitna činjenica da su izbori podmetnuti. Oni koji su verovali da su rezultati prošlih izbora bili pravični nastavili su da glasaju na isti način (ili oni koji su glasali na isti način nisu zamerili na nedostatku pravičnosti). Oni koji su promenili svoju stranku imali su tendenciju da uoče i zamere na

nepostojanju pravičnosti. Ovo ukazuje da izborne prevare nesumnjivo utiču na izbor pri glasanju i da bi glavnim strankama koristilo da se umanjí nivo prevare (vidi grafikon u nastavku i u prethodnom delu).

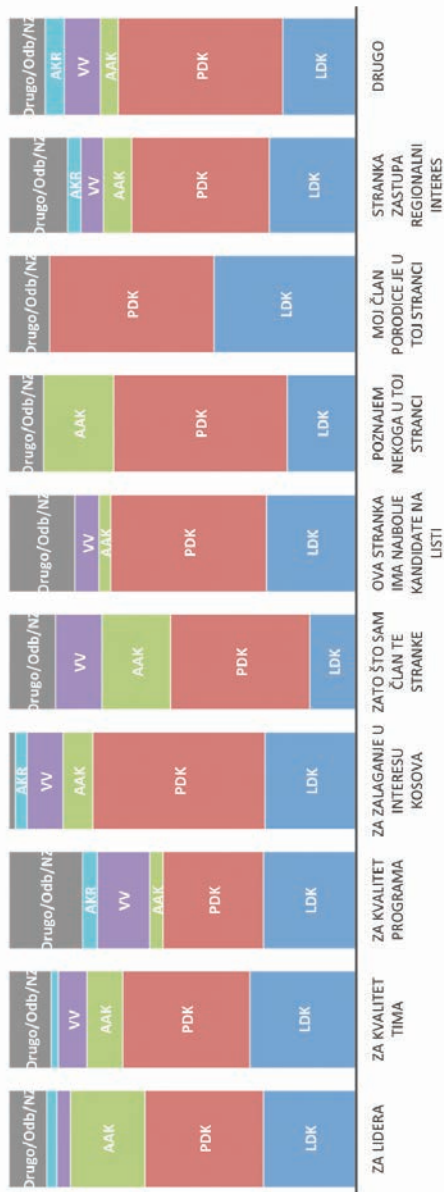
Nepravični izbori utiču na izbor

Logično je to da članovi stranke ne menjaju svoju lojalnost često, pošto se 70% držalo istog izbora u periodu od 2007-2010. (što je niže od onoga što smo očekivali imajući u vidu da je ovo baza pristalica). Birači koji nisu članovi imaju tendenciju da menjaju stranke češće, pošto je manje od polovine glasalo na isti način između.

Važno je preispitati za kojim kvalitetima tragađu birači i šta vide u aktuelnim strankama. Anketa takođe razmatra kvalitete stranaka i koji su razlozi iz kojih se birači opredeljuju za konkretnu stranku, da li zbog njenog lidera, kvaliteta tima, što poznaju nekoga u stranci ili drugo (vidi grafikon na narednoj strani). Stranke PDK i LDK privlače nesrazmerno više birača zbog njihovih veza što ukazuje da imaju najširu patronatsku mrežu.

Stranački kvaliteti

LDK animira četvrtinu svojih birača koji glasaju zbog lidera, dok 30% bira istu zbog zalaganja za interes Kosova, za kojim sledi 16% onih koji prate kvalitet programa. Stranka AAK privlači svoje birače putem lidera, pošto su članovi ili zato što tamo poznaju nekoga. Interes Kosova razlog je koji navodi trećina pristalica VV opredeljujući se za ovaj pokret, za kojima sledi 25% onih koji se opredeljuju za kvalitet programa a 17% za lidera.

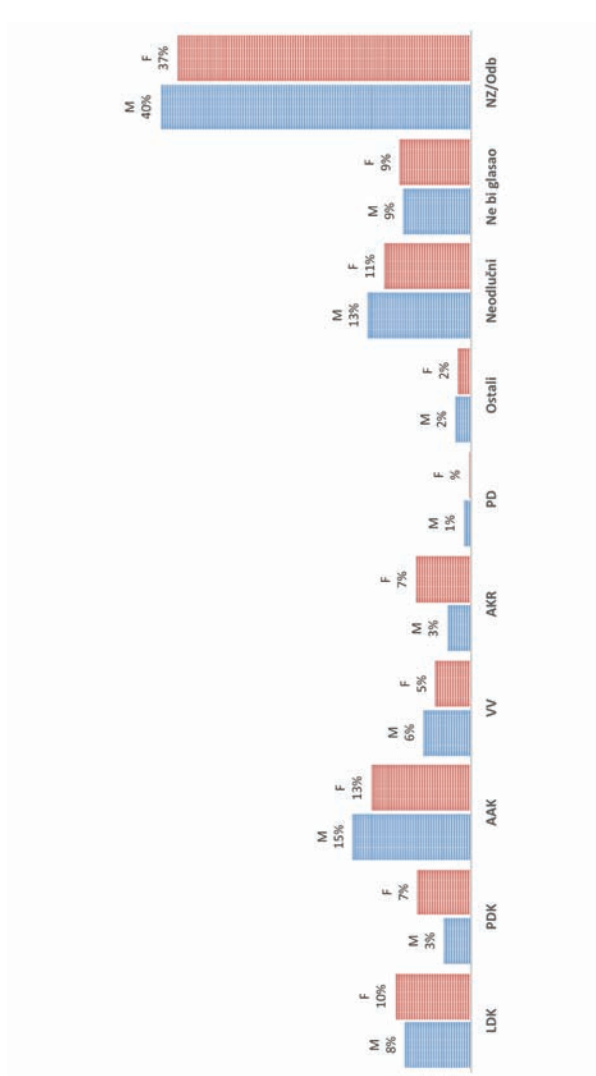
Interesantno je primetiti da je stopa odgovora odbijam ili ne znam najviša kada se postavi pitanje oko kvaliteta programa ili najboljih kandidata na listi. Samo 5-6.5% ispitanika navodi kvalitet tima kao razlog za glasanje za stranku njihovog izbora, ali ova stopa se povećava za bolje stojeće (skoro jedna petina). Oko 4% opredeljuje se za svoju stranku bilo zbog toga što poznaju nekoga ili imaju članove porodice u datoj stranci. Članovi stranke češće citiraju lidera stranke kao razlog što za njih glasaju, dok nekadašnji članovi ili birači koji nisu članovi navode druge razloge zbog kojih su glasali za datu stranku. Sledeća unakrsna uporedba podataka predstavlja kvalitete koje su birači uočili u svakoj stranci (kao procenat u njihovoj srazmeri).

Sledeći grafikon opisuje druge izbore, dobijene kada su ispitanici upitani za koga bi glasali kada se partija njihovog izbora ne bi kandidovala na izborima. Drugi izbor važan je kako bi se ocenilo: (a) koja stranka će najverovatnije iskoristiti ljutnju birača prema vladajućim strankama, i (b) kandidati za gradonačelnika, od kojih će stranka najverovatnije pridobiti podršku drugih u drugom krugu.

AAK je glavni drugi izbor za većinu Kosovaca, kada se njihova stranka ne bi kandidovala ili kada bi njen kandidat izgubio u prvom krugu, i ovo je tačno za grupe do 50 godina. Iako se druga najveća stranka, LDK sagledava kao siguran izbor za stanovnike Kosova svih starosnih grupa, ona nije primarna stranka izbora birača ljutih na vladu. Vetëvendosje i AKR pokazali su se jačim među mlađim starosnim

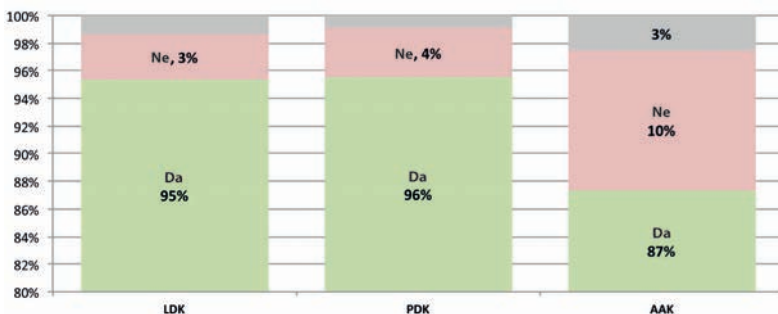
grupama (ispod 30) gde uživaju poverenje skoro 8% u poređenju sa drugim starosnim grupama sa prosekom od 3.5-4%.

Drugi izbor ukoliko se vaša stranka ne kandiduje? (prema stranačkoj pripadnosti)

Anketa je takođe postavila pitanja da li su birači glasali isto na lokalnim i nacionalnim izborima, i unakrsna uporedba podataka prikazana je u delu koji sledi. Razlog zašto AAK ima manje disciplinovanu bazu birača između lokalnih i nacionalnih izbora jeste da dolazi do drugog kruga u manjem broju opština nego što je to slučaj sa dve glavne stranke i time, tamo gde je treća ili četvrta, privlači manje glasova na izborima za gradonačelnika u odnosu na sve druge vrste izbora.

Glasali isto na nacionalnim i lokalnim izborima (prema nameri da glasaju)

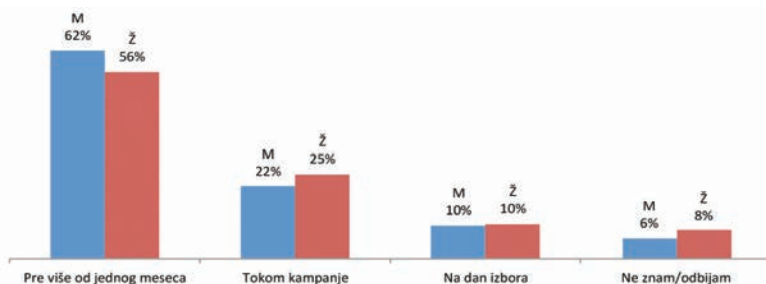

Efekat kampanje

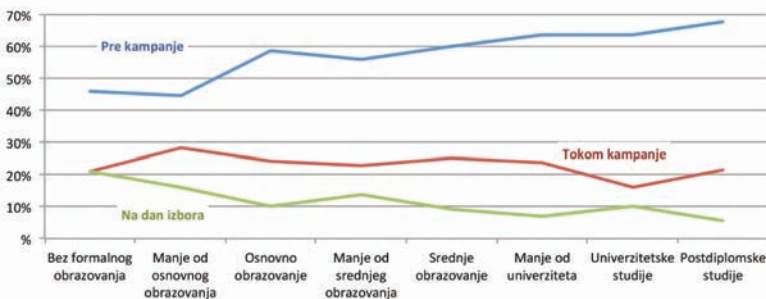
Ovaj deo opisuje diskusije o stepenu u kome birači menjaju svoj stranački izbor. Nasuprot prethodnom odeljku, ovaj deo pokušava da odgovori kada dolazi do promene u glasovima. Birač donosi odluku o tome za koga će glasati mesec dana unapred (58.8%), zatim (14.8%) u poslednjem mesecu (14.8%). Ovime ostaje preko 40% onih koji će odlučiti u periodu od jednog meseca, kada bi navodno sve stranke trebalo da budu tretirane podjednako. Žene imaju veću tendenciju da budu pod uticajem kampanje. Veći broj među ženama odlučuje tokom meseca kampanje, 5 dana pre i na

dan izbora. Dobro obrazovane žene manje su izložene uticaju kampanje. Samo 8% ispitanika sa završenom univerzitetskom spremom ili više, odlučuje na dan izbora, u poređenju sa oko 18% ispitanika sa manje od osnovnog obrazovanja.

Odluka o glasanju (po polu)

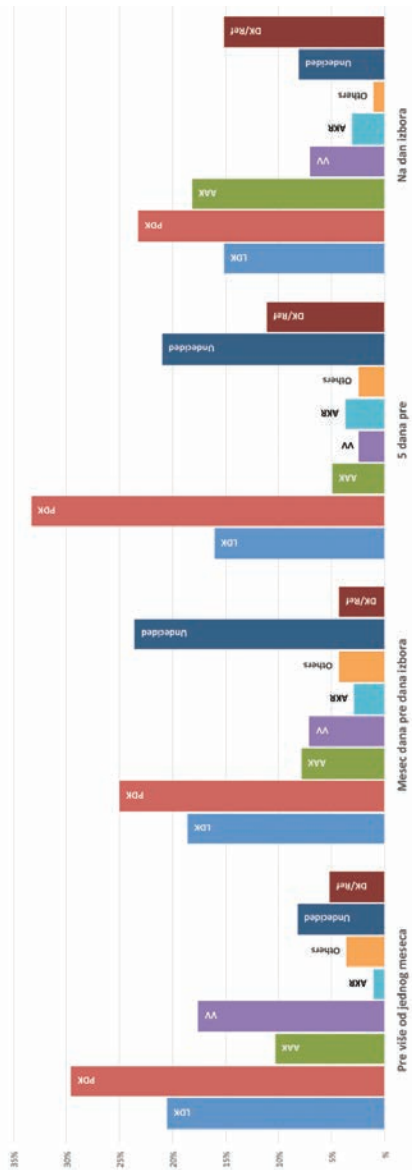

Odluka o glasanju (po obrazovanju)

Građani Kosova koji su promenili svoj birački izbor u periodu od 2007. i 2010, odlučuju se u drukčijim intervalima. Oko jedna četvrtina odlučuje dosta pre kampanje, druga četvrtina tokom kampanje, skoro trećina u danima neposredno pre ili na sam dan izbora.

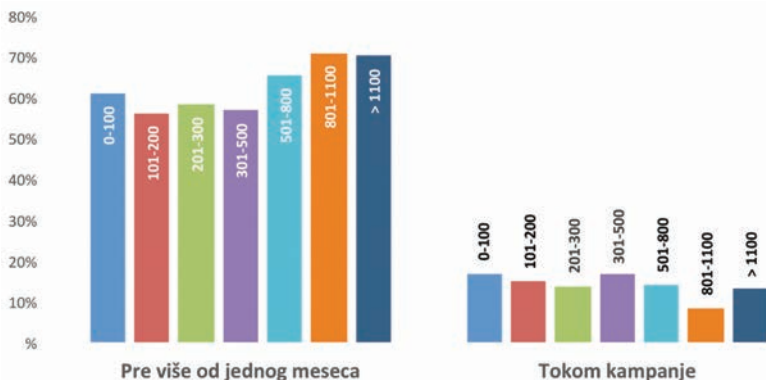
Kada birači odlučuju za koga da glasaju? (po stranačkoj pripadnosti)

Unakrsna uporedba po stranci dovodi do izvanrednih rezultata. Mnogi birači stranke AAK odlučuju da glasaju za njih na dan izbora, što je dosledno njihovom izboru kao drugoj najsigurnijoj opkladi, ali takođe ukazuje na nestabilnu izbornu bazu, koja će najverovatnije raspršiti date greške. Kao nova stranka, birači stranke AKR takođe nisu “oženjeni” sa strankom. Pošto većina njihovih birača odlučuje da glasa za njih tokom kampanje, njihova biračka baza je prolazna i nestabilna. Kao srazmera njihove baze birača, većina birača pokreta Vetëvendosje odlučili su se dosta pre kampanje.

LDK ima takođe stabilnu biračku bazu, ali je njen udeo nepokolebljivih birača slabiji od VV. PDK ima najbolje kampanje za njeno glavno biračko telo koje po svemu sudeći odlučuje tokom ovog perioda, iako ima veliku i stabilnu bazu (veću od drugih u broju, ali ni približno srazmernu u veličini).

Birači odlučuju za koga da glasaju ... (po prihodu)

Birači koji citiraju kvalitet tima i programa imaju tendenciju da odluče dosta unapred o stranci za koju će glasati, dok veći broj onih koji se opredeljuju za lidere ima tendenciju da

odloži svoju konačnu odluku do kampanje ili čak do samog dana izbora. Oko 8% smatra da je lista kandidata najznačajniji kriterijum i većina njih odlučuje tokom kampanje i u završnici, pred dan izbora. Ako pogledamo podatke po prihodu oni takođe pokazuju blag ali nepogrešiv trend prema kome su siromašni i bogati čvrsti birači, a radna klasa je ta koja je još uvek u potrazi za patronom.

Izbor kandidata i vreme glasanja

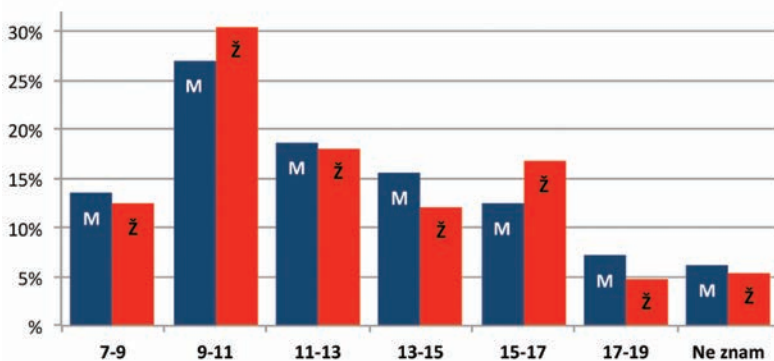
Kako birači odlučuju da obeleže imena pojedinačnih kandidata (imajući u vidu da imaju 5 izbora za nacionalnu skupštinu) takođe je važno pošto ovo na samom kraju odlučuje o sastavu našeg najvišeg zakonodavnog tela. Skoro jedna četvrtina odgovorila je da su odabrali prvih pet imena veoma brzo, što „ubija“ svrhu otvorene liste, uz još jednu grupu od 12% onih koji glasaju u skladu sa sugestijama lidera. Istinska vrednost otvorenih lista ostaje da se utvrdi od strane birača koji biraju kandidate koji su profesionalno dokazani (36%), ili dolaze iz istog grada (11%) ili koje lično poznaju (7%) itd.

	Odabir kandidata
Vrlo brzo sam odabrao prvih 5 imena	23%
Kandidati iz vašeg grada	11%
Kandidati vašeg godišta ili pola	1%
Kandidati koje poznajem lično	7%
Kandidati prisni lideru ili koje je predložila stranka	12%
Kandidati koji su se pokazali profesionalno	36%
Kandidati koji su se pokazali tokom rata	5%
Drugo/Odbijam/Ne znam	4%

Pitanje vremena kada birači zapravo odlaze na birališta čini se trivijalnim ali bitnim. Na Kosovu postoji trend održavanja nekoliko izbora istovremeno, gde je nakon 17:00 časova odziv sumnjivo visok. Pitanje postavljeno o tome kada su

glasali može ukazati na potencijalno nepoklapanje između odziva primećenog na dan izbora (navedenog u našoj publikaciji o prevremenim izborima u Uroševcu i Kačaniku³) i odgovora ispitanika u anketi. Posmatrači prijavljuju odziv takođe lažnih birača koji mogu glasati u ime drugih ili nekoliko puta, što anketa ne pokazuje. Ukoliko je razlika prilično velika i statistički pouzdana, onda se može dokazati da ova prevara postoji i da je masivnih srazmera.

Vreme glasanja (po polu)

Takođe je interesantno zapaziti rodne trendove prema delu dana izlaska na birališta. Žene glasaju u manjim brojkama posebno od 13-15 h, a u većim brojkama od 9-11 i 15-17 h. Preraspodela po starosnoj dobi ukazuje da stariji uglavnom glasaju ujutru. Takođe postoje neki blaži trendovi duž stranaka. Birači stranke LDK imaju tendenciju da glasaju u većim brojkama ujutru, dok birači pokreta Vetëvendosje glasaju u kasnim satima.

³Malazogu, Leon i Selatin Klokociq. Februar 2013 .Naučene lekcije za buduće izbore: Analiza prevremenih izbora za gradonačelnika u Uroševcu i Kačaniku. http://d4d-ks.org/assets/D4D_Elections_KacanikFerizaj.Eng_.pdf

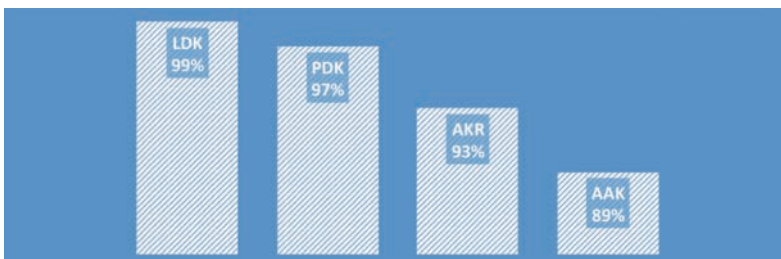
V. Očekivanja od rukovodstva

Važan deo svakog demokratskog procesa jesu razlozi zbog kojih pojedinci glasaju za određene lidere a ne za druge. Od presudne je važnosti da se oceni koje kvalitete birači traže od lidera, pošto na kraju krajeva ovo diktira vrstu upravljanja koju ćemo dobiti zauzvrat.

Uopšteno šta žele kosovski lideri?

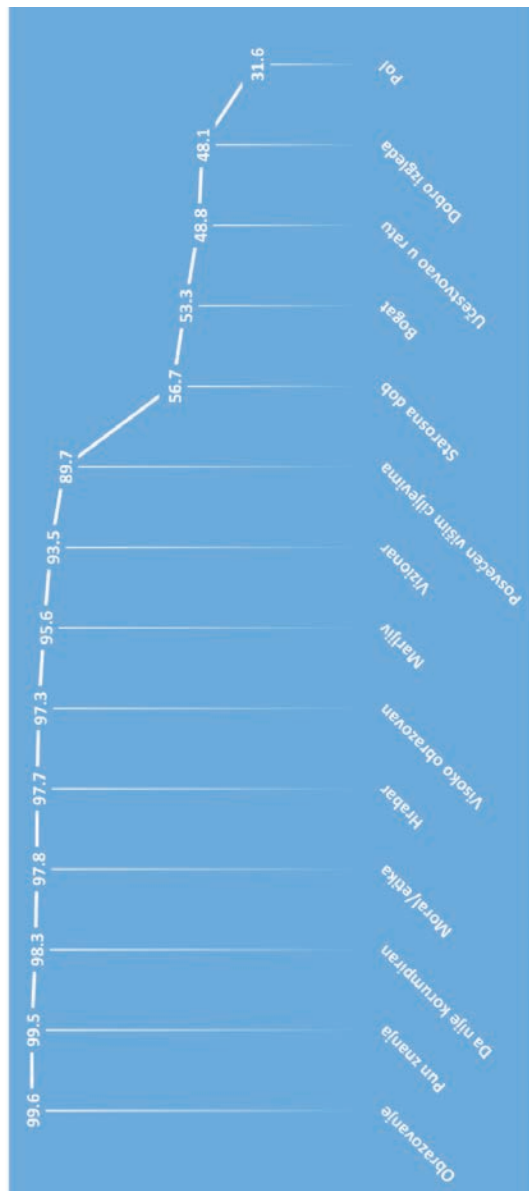
Bukvalno svaki građanin Kosova smatra da su najvažniji atributi koje bi svaki lider trebalo da poseduje obrazovanje, za kojim sledi znanje, nekorumpiranost, moral, hrabrost, marljivost i da je vizionar (vidi grafikon na sledećoj stranici). Učešće u ratu više nije bitno, što pokazuje sve veću zrelost o pragmatičnoj politici među biračima.

Stranačke pristalice koje smatraju vrlo bitnim da lider bude pun znanja

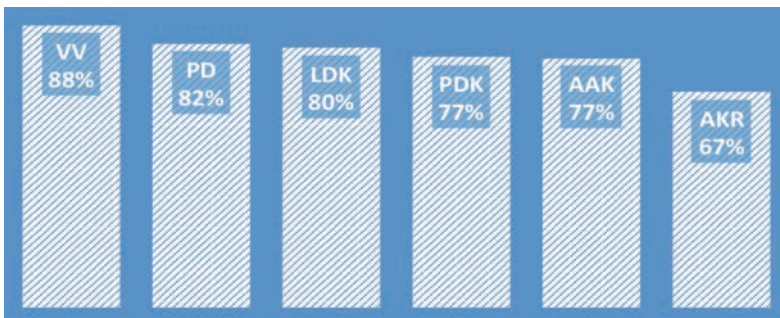
Kako bismo napravili razliku između preferencija i vrednosti po partijskoj liniji, unakrsno smo uporedili rezultate po stranačkoj pripadnosti. Većina vrednosti zajednička je duž stranaka, ali kod nekih manje. Na primer, bukvalno sve pristalice stranke LDK vrednuju znanje kao nešto što lideri moraju imati, iako se ono manje ceni među biračima stranke AAK.

Najvažnije vrline lidera

Postoji nekolicina rodnih razlika u karakteristikama, uglavnom žene nisu delile mišljenje da je veoma bitno biti vizionar ili posvećen nekom višem cilju. Takođe, postoji stranački trend u skladu sa kojim pristalice stranke Vetëvendosje vrednuju viziju mnogo više od ostalih.

Stranačke pristalice koje smatraju veoma bitnim da lider bude vizionar

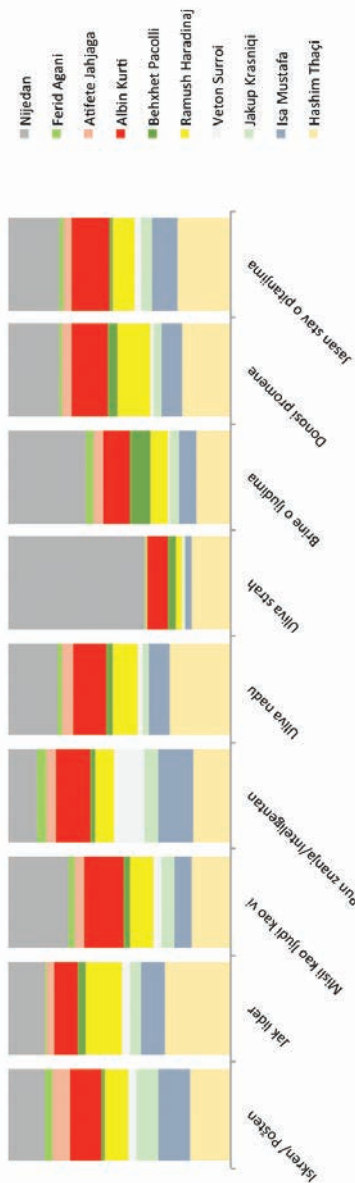

Šta građani Kosova misle o sadašnjim liderima?

Dok prethodno pitanje traga za hipotetičkim vrednostima, jedno drugo pitanje razmatra koje karakteristike se cene kod aktuelnog rukovodstva. Ocenili smo generalnu popularnost kao i šta konkretno birači vide u konkretnim liderima.

Sadašnji premijer, Hashim Taçi izdvaja se usled dva kvaliteta, činjenice da je jak lider i da uliva nadu. Predsednik druge najveće stranke i gradonačelnik Prištine izdvaja se kao osoba koja je iskrena i puna znanja. Haradinaj se smatra jakim ali i nekim ko donosi promene. Kurti dostiže skoro isti nivo kvaliteta, sa izuzetkom snažnog lidera. Pacolli ostvaruje visoki položaj u smislu brige prema ljudima. Takođe smo ocenili ugled drugih ličnosti, u skladu sa kojima je Surroi isključivo povezivan sa znanjem, dok je prisustvo Jakupa Krasniqija ocenjeno iskrenim i poštenim.

Karakteristike aktuelnih lidera

Ista dva lidera koji ulivaju najveću nadu, istovremeno su ona koja ljudima ulivaju najveći strah (17% odgovara da se plaši Thačija a 10% Kurtija). Skoro jedna četvrtina ispitanika odgovorila je da nemaju nijednog lidera koji im uliva nadu. Kada su upitani o tome ko će dovesti do promene, Haradinaj se pridružuje Thačiju i Kurtiju. Više od jedne trećine ispitanika odgovorilo je da se nijedan lider ne brine o ljudima.

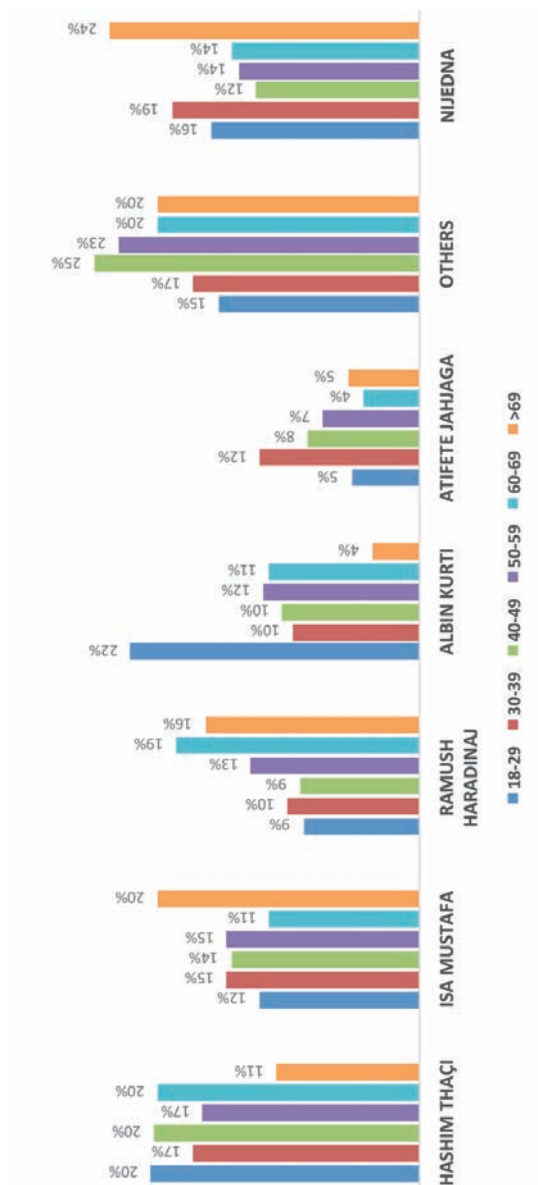
Takođe postoje trendovi duž polova. Kada govorimo o tome da se "bude jak vođa", žene imaju tendenciju da cene Hashima Thačija više od muškaraca, dok manje kada su u pitanju Ramush Haradinaj ili Jakup Krasniqi. Muškarci smatraju da su Surroi, Kurti i Mustafa ljudi sa najviše znanja, ali žene vide Thačija kao prvog na listi.

Najvidljiviji faktor koji razlikuje lojalnost duž stranačkih pristalica po svemu sudeći je starosna dob (vidi grafikon na prethodnoj strani). Kada bi 'ostali' ili 'niko' bili stvarna imena lidera, oni bi bili najpopularniji.

Kurti uživa najvišu stopu popularnosti među mlađim biračima (18-29) i jedva da je u trci sa drugim starosnim grupama. Sledeća starosna grupa, od 30-39, preferira Thačija, Mustafu i Jahjagu. Starosna grupa koja je najviše nezadovoljna svim liderima jesu oni u grupi od 40-49. Među nekolicinom koja je govorila o preferencijama za lidera, Thači i Mustafa postižu najbolji rezultata. Najstariji (>69) jasno favorizuju Isu Mustafu, iako najstariji (> 50) takođe favorizuju Haradinaja.

Osim popularnosti i karakteristika, takođe smo ocenili nivo discipline među pristalicama i nivo dopiranja do opšteg stanovništva. Grafikon na narednoj stranici sagledava popularnost lidera među biračima kao i između pristalica drugih stranaka.

Podrška lidera među starosnim grupama

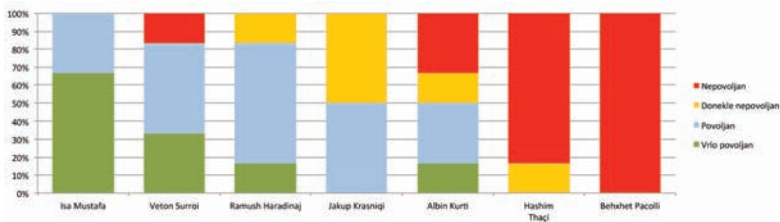

Osim ocene njihove popularnosti među njihovim pristalicama, važno je iskoristiti popularnost lidera među opštim stanovništvom. Jedan pokazatelj koji smo ocenili bio je stepen dopadanja ili nedopadanja od strane pristalica druge stranke (vidi grafikon na sledećoj stranici).

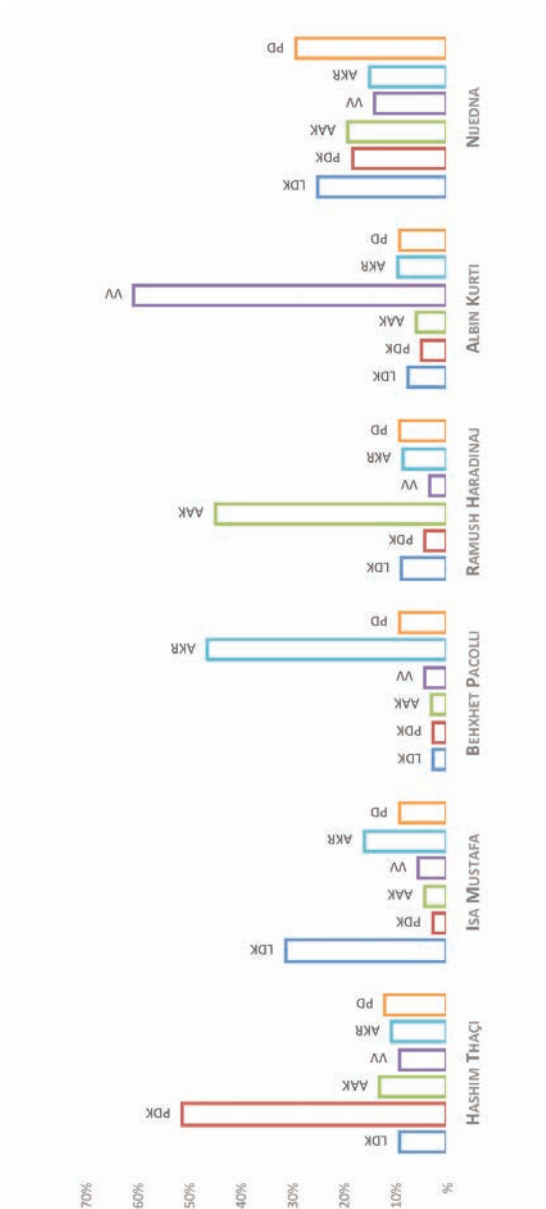
Kurti uživa najviši nivo popularnosti među biračima pokreta Vetëvendosje, dok Mustafa animira pristalice njegove stranke u najmanjoj meri, ali uživa značajnu podršku pristalica stranke AKR. Značajan deo birača stranke LDK ne favorizuje nikakve lidere, što je procenat koji premašuju samo pristalice PDK. Pacolli uživa solidnu podršku u svojoj stranci, ali prolazi najgore od svih lidera kada govorimo o dopiranju do pristalica drugih stranaka.

Grafikon na sledeću stranicu izostavlja stranku LDD koju predstavljamo zasebno u nastavku. Važno je predstaviti grafikon birača LDD (koliko god da ih je malo) pošto se ova stranka stapa. Dok je LDD sklopio koaliciju sa strankom AAK, većina njihovih pristalica imaju najpovoljnije mišljenje o Mustafi, dok je Haradinaj njihova treća omiljena opcija (sa ove liste). Očigledno, Dacijev akademski sektor takođe daje jedan deo podrške Surroiju.

Šta birači LDD misle o drugim liderima?

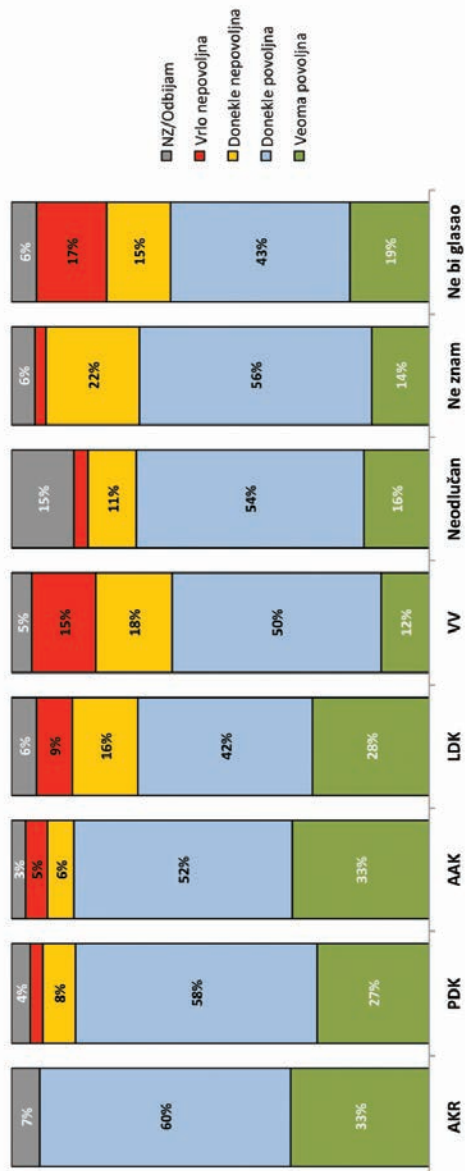

Podrška lidera među njihovim pristalicama i drugim strankama

Možda je najinteresantnije oceniti gde aktuelna predsednica Jahjaga dobija svoju podršku, pošto nikada nije bila izložena izbornoj probi (vidi sledeću stranicu). Ona je sagledana kao najpovoljnija od strane pristalica stranaka AKR (i PD) i AAK, za kojima slede stranke LDK i PDK. Ona je uživala u najvišem nivou opozicije birača pokreta Vetëvendosje i onih koji iznose da nisu bili u mogućnosti da glasaju.

Jahjagina popularnost (po stranačkoj pripadnosti)

Zaključak

Građani Kosova prvenstveno su zabrinuti ekonomskim razvojem i sve više tragaju za pragmatičnim kvalitetima među svojim liderima. Karakteristike koje tražimo od lidera jasno evoluiraju iako su ovo karakteristike koje će odvesti Kosovo ka najekskluzivnijem klubu demokratskih nacija.

Stranke su još uvek na samom početku kada govorimo o identifikovanju grupa birača koje se najbolje uklapaju u ono za šta se zalažu. Verujemo da će narednih 4-5 godina biti odlučujuće kada govorimo o tome kako će se stranke pozicionirati i koje birače treba da upečaju u svoju mrežu. Kandidati će u sve većoj meri iznositi zabrinutosti i interese dobro definisanih grupa i sastaviće bazu birača koja će biti manje geografski podeljena. Nadamo se da će stranke uzeti u obzir neke od zaključaka i shvatiti da će, ukoliko budu više u prilici da se sretnu sa nezavisnim biračima, imati mogućnost da sakupe veći broj njihovih glasova. Odbornici mogu početi da zauzimaju dugoročniji stav i nadamo se da će svi izabrani zvaničnici biti motivisani mnogo više nego svojom platom u periodu od četiri godine.

Povećavanjem nivoa obrazovanja, birači u seoskim područjima mogu imati manji nivo poverenja i mogu tražiti više od svojih lidera i menjati svoj glas onoliko često koliko i ljudi iz gradova. Većina građana Kosova jasno su razočarani načinom na koji je protekao proces glasanja a možemo očekivati da obični građani prijave prekršaje češće, što može umanjiti potrebu za masivnim posmatranjem na koje smo vremenom počeli da se oslanjamo.

Lideri će se ocenjivati mnogo više na osnovu svog učinka u vreme kada politika bude postala manje lična i radioaktivna. Najveći prostor za nove birače postoji i dalje među ženama koje glasaju manje i čije interese ne ispunjava nijedna od drugih grupa. Stranka koja bude uspela da animira žene, moćiće da proglasi sebe za pobjednika 4. novembra.

Lista Publikacija

Izbori:

#1: Institut Demokratija za razvoj. Septembar 2011. Analiza izbornih trendova od 2000-2010 godine.

#2: Institut Demokratija za razvoj. Mart 2012. Reforma samo radi reda: Kako da vratimo poverenje u izbore?

#3: Leon Malazogu, Visar Sutaj i Drilon Gashi. Novembar 2012. Revizija biračkog spiska za Kačanik: Uzorak za Kosovo

#4: Leon Malazogu i Selatin Kllokoqi, Februar 2013. Naučene lekcije za buduće izbore – Analiza prevremenih izbora za gradonačelnika Uroševca i Kačanika?

Međuetnički odnosi:

#1: Leon Malazogu i Vladimir Todorić, Novembar 2011. Dijalog Beograda i Prištine: Proces usklađivanja interesa

#2 Leon Malazogu, Viktor Popović i Shpend Emini. Mart 2012. Poboljšanje perspektive mladih kosovskih Srba/Gradski život u sredinama sa srpskom većinom na Kosovu

#3 Leon Malazogu i Florian Bieber. Septembar 2012. Budućnost odnosa između Beograda i Prištine

#4: Leon Malazogu i Alex Grigorev uz doprinos Drilona Gashija. Septembar 2012. Budućnost odnosa između Beograda i Prištine, PER-K/ D4D Institute.

#5: Leon Malazogu i Alex Grigorev. Septembar 2013. Od kreativne nejasnoće do konstruktivnog procesa – Kako prići severu Kosova? PER-K/D4D Institute

Javni interes:

#1: Dardan Sejdiu i Kastriot Jahaj. Januar 2013. Prikriveni 'porez': Zašto se na Kosovu plaća više?

#2: Drilon Gashi i Shoghi Emerson. Januar 2013. Klasa za sebe: Patronat i njegov uticaj na društvenu pokretljivost na Kosovu

#3: Visar Sutaj i Leon Malazogu. Januar 2013. Neka pravo građansko društvo digne svoj glas! Uloga udruženja u uobličavanju odluka u interesu javnosti.

Memorandumi:

#1: D4D. Novembar 2012. Memorandum reakcije br. 1. Preterana reakcija policije

#2. D4D. Decembar 2012. Memorandum reakcije br. 2. Model dve Nemačke.

#3: D4D. Jul 2013. Memorandumi reakcije br. 3. Jasni kriterijumi za nove opštine

Pokazatelji:

#1: D4D. Novembar 2010. Učinak zasnovan na pokazateljima pre i nakon: Godišnja ocena za 2010.

#2: D4D. Država u ogledalu: Pokazatelji zasnovani na učinku

D4D u drugim publikacijama:

SüdostEuropa Mitteilungen. 05-06 2012.

Leon Malazogu i Florian Bieber.

Budućnost odnosa između Beograda i Prištine.

Forum 2015. Zbirka analiza “Šta je pošlo naopako?”

Top lista izbornih problema. Praktičan pristup za vraćanje poverenja u izborni proces.

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare dhe Universitare e Kosovës

324 (496.51)(048)

Tumačenje poverenja : Perceptie o predstavljanju i učešću / [Izveštaj priredili Leon Malazogu dhe Selatin Kllokoqi]. – Prishtina : Institute Democracy for Development, 2013. – 80 f. : ilustr. ; 21 cm.

1.Malazogu, Leon 2. Kllokoqi, Selatin

ISBN 978-9951-608-24-4

Demokratija za razvoj (D4D) je istraživački institut osnovan 2010 godine od strane iskusnih i dobro kvalifikovanih pojedinaca i priključili uverenju da je demokratija preduslov za razvoj. Osnivači instituta D4D veruju da je demokratija sredstvo i cilj za razvoj i posvećeni su istraživanju i uključivanje šire zajednice ka postizanju ovog cilja.

Misija D4D je da utiče na razvoj javnih politika sciljem da se ubrza socio-ekonomski razvoj Kosova, i poboljšati upravljanje i jačanje demokratske kulture u zemlji.

Za više informacija o aktivnostima D4D posetite naš sajt: www.d4d-ks.org.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Federal Department of Foreign Affairs FDFA

ISBN 978-9951-608-24-4

9 789951 608244